

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

České nápisy na zvonech z 15. - 19. století

Pavla Jungmannová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

České nápisy na zvonech z 15. - 19. století

Pavla Jungmannová

Vedoucí práce:

PhDr. Miloš Ševčík Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Plzeň, 2012

.....

Děkuji PhDr. Miloši Ševčíkovi Ph.D. za metodické vedení bakalářské práce, cenné rady a připomínky. Dále děkuji všem svým příbuzným a přátelům, kteří mě po celou dobu studia povzbuzovali a děkuji Mgr. Radku Lungovi za zasvěcení do základů dokumentace zvonů, PhDr. Tomáši Chvátalovi za četnou pomoc se čtením nápisů, zvonáři Petru Rudolfu Manouškovi za četné informace a PhDr. Leoši Mlčákovi za konzultaci. V neposlední řadě patří poděkování Ing. Mgr. Jiřímu Černému a Mgr. Ivetě Černé za navázání spolupráce s Českobudějovickým biskupstvím a z toho vyplývající možnost dokumentace zvonů v jihočeské diecézi, a všem správcům farností a kostelníkům za vpuštění do kostelních věží a zvoníc.

Obsah

1. ÚVOD.....	1
2. ZVONY.....	2
2.1 POPIS ZVONU	2
2.2 O NÁPÍSECH NA ZVONECH A VÝZDOBĚ ZVONŮ OBECNĚ.....	3
3. LITERATURA SOUVISEJÍCÍ S TÉMATEM PRÁCE.....	5
3.1 LITERATURA O ZVONECH, VYDANÁ V ČESKÉ REPUBLICE.....	5
3.2 JOSEF HEJNIC: NÁPISY NA ČESKÝCH ZVONECH VE 14. AŽ 16. STOLETÍ.....	8
4. ČESKÉ NÁPISY NA ZVONECH Z 15. - 19. STOLETÍ.....	10
4.1 ZVONY Z 15. STOLETÍ.....	10
4.1.1 MISTR JAN KONVÁŘ A JEHO DÍLO	13
4.2 ZVONY Z 16. STOLETÍ.....	16
4.2.1 BRIKČÍ Z CINPERKA A JEHO DÍLO	18
4.3 ZVONY ZE 17. STOLETÍ	26
4.3.1 RODINA PRICQUEYŮ A JEJICH DÍLO	29
4.4 ZVONY Z 18. STOLETÍ.....	34
4.4.1 RODINA SCHÖNFELDŮ A JEJICH DÍLO	37
4.5 ZVONY Z 19. STOLETÍ.....	40
4.5.1 RODINA PERNERŮ A JEJICH DÍLO.....	41
5. SVĚTCI A SVĚTICE, OBJEVUJÍCÍ SE NA ZVONECH.....	46
6. ZÁVĚR	50
7. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	53
8. SEZNAM LITERATURY.....	61
9. RESUMÉ	64

1. ÚVOD

Kampanologie, čili věda o zvonech, je téma natolik rozsáhlé, že kdyby se mělo zpracovat opravdu podrobně, jak by si i zasloužilo, čítal by výsledný výstup zřejmě i několik desítek svazků. Tato práce se proto bude zabývat pouze přiblížením stylů umělecké a nápisové výzdoby na zvonech, s důrazem na používání českých nápisů v jednotlivých stoletích, a to v časovém rozmezí od 15. do 19. století. U biblických textů bude uvedeno srovnání překladu kralického a ekumenického, pokud se výrazněji liší. U nápisů, v nichž jsou uvedena jména donátorů ze šlechtických rodů, budou zmíněné osobnosti přiblíženy v poznámkovém aparátu. Jako výzdoba se objevují také reliéfy svatých, proto bude poslední kapitola práce zahrnovat i stručné životopisy světců a světic, jejichž obrazy lze na zvonech nalézt nejčastěji.

Práce je členěna do čtyř kapitol. Úvodní kapitola je rozdělena do dvou podkapitol. První se zabývá popisem zvonu jakožto fyzického tělesa, druhá pojednává o nápisech na zvonech a výzdobě zvonů v průběhu věků obecně. Další kapitola se věnuje literatuře, která na téma zvonů byla sepsána již dříve a podrobněji přibližuje studii Josefa Hejnice, který se zabýval nápisy na českých zvonech ve 14. - 16. století. Třetí kapitola je rozdělena do pěti podkapitol, které se týkají vždy jednoho století ve vymezeném období. V každé podkapitole bude přiblíženo, jak se změnilo výtvarné pojetí zvonu a jaké druhy nápisů a ornamentální výzdoby se na zvonech v té které době objevovaly. Dále bude představen jeden zástupce (zvonař nebo celá rodina), který působil v daném století, používal české nápisy a je pro období v němž působil známější. Nakonec budou uvedena díla představených zvonařů.

Pro 15. století byl vybrán mistr Jan Konvář, pro 16. století Brikcí z Cinperka, 17. století bude reprezentovat rodina Pricqueyova, 18. století rodina Schönfeldova a 19. století zastupuje rodina Pernerů. Jelikož přebírání údajů z dřívějších studií a jiných materiálů může vést k přepisování různých chyb a nepřesností, budou v této práci uvedeny jako příklady děl vybraných zvonařů pouze zvony, které jsou součástí osobního archivu autorky bakalářské práce, tudíž je autorka sama dokumentovala. Čtvrtá kapitola pojednává o světicích a světcích, na zvonech zobrazovaných.

Dokumentace zvonů a současně sběr opisů nápisů na nich probíhaly mezi léty 1996-2012, a to z vlastní iniciativy, vzhledem k osobnímu zájmu o zvony, později také díky spolupráci se zvonařem Petrem Rudolfem Manouškem a redaktorem ČRo Mgr. Radkem Rejškem při výjezdech s Českým rozhlasem za účelem natáčení zvonů

pro archiv ČRo3-Vltava, od roku 2004 s hlavním zaměřením na jižní Čechy jako externí spolupráce pro Českobudějovické biskupství, oddělení péče o církevní památky.

2. ZVONY

2.1 POPIS ZVONU¹

Ottův slovník naučný popisuje zvon jako „zvukový přístroj tvaru pohárovitého z tvrdé pružné hmoty (z kovu, ze skla), jenž se povzbuzuje k znění buď paličkou (srdcem) v dutině zvonu se zmítající anebo kladívkem na vnější stěnu narážejícím.“² S určitostí lze říci, že zvony jsou specifickými hudebními nástroji z kovu (bronzu nebo oceli), které mají široké uplatnění. Jsou však nejen hudebními nástroji, ale také technickými a uměleckými (výtvarnými) výtvary a díky své dokumentační hodnotě rovněž cennými historickými památkami.³

Jednotlivé části zvonu mají již z historie mnoho názvů. Dřevěný nosník, na němž je zvon zavěšen, se nazývá *hlava* nebo *hlavice*, používán je i jednoduchý výraz „závěs“. Existuje také staročeský název „jho“ nebo „jařmo“. Na přelomu 19. a 20. století se začaly zvony zavěšovat také na ocelové traverzy.⁴

Část, za níž je zvon zavěšen, se nazývá *koruna*. Může být čtyřramenná nebo šestiramenná, u menších zvonů také sloupková. Někteří dokumentátoři a kampanologové užívají výraz „čtyřruchá“ nebo „šestiuchá“ koruna, což má základ v německém slově „Ohr“ (ucho). Od konce 19. století mohou mít zvony i tzv. talířovou korunu. Původně se tyto typy používaly pouze u litinových zvonů.⁵

Části pod korunou se říká *čepec*, níže je *korpus*, *krk* nebo *plášť* a nejširší místo pláště, tedy jeho spodní část, se jmenuje *věvec*. Pod věncem je *hrana* neboli *špice*. Uvnitř zvonu je pověšeno *srdce*. Stará němčina užívá název „Herz“, dnes již spíše „Klöppel“ či „Schwengel“, ale ostatní jazyky měly již od začátku pro srdce název „clapper“, tedy významem spíše „klepadlo“.⁶

¹ Viz obrazová příloha, obrázek 1, s. 53.

² Viz *Ottův slovník naučný*, 27. díl, Vůz-Žyžkowski, str. 724.

³ Srov. MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006, s. 15.

⁴ Osobní informace v mailu ze dne 15. 10. 2010 od zvonaře Petra R. Manouška. Petr R. Manoušek dále uvádí, že po 1. světové válce bylo málo kvalitního dřeva a také díky tomu nastal „rozkvět zámečnických prací“. Železné závěsy vycházely jednoznačně levněji.

⁵ Srov. MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*, s. 15.

⁶ Tamtéž.

2.2 O NÁPISECH NA ZVONECH A VÝZDOBĚ ZVONŮ OBECNĚ

Nápisy na zvonech se objevují již na samém počátku českého zvonařství, v době gotické. V té době byly však většinou velmi stručné.⁷ Jednalo se například jen o začátek modlitby Zdrávas: „Ave Maria, gracia plena...“, dále o jména tří králů (mudrců): Kašpar, Baltazar, Melichar,⁸ nápisy, týkající se roku odlití zvonu: „Leta panie M • D • XXXX VIII • slit w Hradczy“,⁹ nebo krátký autorský podpis: „Tento zwon slyty gest ode mnie mystra Ondrzege“. Zvonaři té doby neměli ještě příliš zkušeností s vytvořením takového profilu zvonového žebra, jemuž by neškodila třeba i jen drobná povrchová nerovnost, která by mohla negativně ovlivnit zvuk zvonu.¹⁰ Jednoduše: čím více výzdoby, z níž povrchové nerovnosti vyplývají, tím horší mohl být výsledný hlas zvonu.

Až na počátku 15. století se zvonařské technologie natolik zlepšily, že se zvonařští mistři odvážili zdobit svá díla více. Nápisy již nebyly tak stručné, ale stávaly se obsahově zajímavějšími a historicky hodnotnějšími. Nejdůležitější však stále zůstával výsledný hlas zvonu. Zvony začaly být zdobeny také jedním nebo dvěma drobnými reliéfy, později četnější výzdobou. Objevují se nápisy, které sdělují nejen rok odlití, ale i autora díla nebo například i místo, kam byl zvon ulit, jméno světce či světice, jimž je zasvěcen, existují i nápisy, v nichž je uvedeno, který den byl zvon ulit,¹¹ kteří donátoři na jeho vznik a pořízení přispěli atd.

Najdou se i nápisy, jež sdělují, proč, či za jakých okolností byl zvon ulit, někdy je v nápisu rok odlití zvonu vyjádřen historickou skutečností.¹² Mnohdy jsou na zvonech vylíčeny i různé historické události, které se udály v roce jejich ulití nebo v dobách nedávných. Někteří mistři uváděli na svých dílech rozsáhlé citáty z Bible, ve velké většině z Nového zákona nebo verše z Žalmů.

---

⁷ Srov. MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*, s. 76.

⁸ Např. nápis z malého zvonu na věži děkanského kostela Proměnění Páně na hoře Tábor v Táboře uvádí jména v podobě: Caspar, Balthesar, Melehior. Zvon dokumentován 30. 5. 1998.

⁹ Nápis na zvonu z věže kostela v Podlažicích od neznámého hradeckého mistra z 16. století. Dokumentován 1. 5. 2008.

¹⁰ Srov. CHVÁTAL, Tomáš. *Příběhy o skrytém umění* Praha, 2007. Disertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, s. 10-11.

¹¹ Např.: „we Sstwrtek po S(wat)y(m) Lynhartu“, což je část nápisu na zvonu Brikcího z Cinperka z roku 1595, zavěšeného v Neprobylicích. Slovo „svatym“ bylo zkráceno. Písmena, která chybějí, jsou v kulatých závorkách. Více o tomto zvonu v podkapitole 4.2.1.

¹² Např.: „w ten czas kdz czyesky kral byl w budynye dyealal zwon keczy panv bvohu“. Nápis pochází ze zvonu neznámého mistra na věži kostela Povýšení sv. Kříže v Chanovicích a podle osobního sdělení PhDr. Tomáše Chvátala byl ulit mezi léty 1490-1516, spíše po roce 1500. V té době totiž král Vladislav Jagellonský sídlil v Budíně. Zvon dokumentován 3. 5. 2010.

V době barokní se kladl spíše než na akustickou stránku důraz na výzdobu, což je do jisté míry paradoxní hlavně proto, že po zavěšení zvonu na věž už k němu málokdo zajde. Nápisy na zvonech v Čechách jsou převážně latinské, později české, latinské, nebo německé, v 18. a 19. století převažuje němčina. Někdy jsou nápisy také kombinované ze dvou i všech tří uvedených jazyků.¹³

Z typů písma zvonáři užívali jak gotickou minuskulu¹⁴ a majuskuli,¹⁵ tak i frakturu,¹⁶ později renesanční kapitálu.¹⁷ Existují zvony, na nichž je přečtení nápisu obtížné. Mistři zvonáři většinou používali vlastní sady písma, v nichž mohli trochu pozměnit tvar jednotlivých vybraných liter. Někdy se zvonáři písmo nepodařilo řádně odlít a některá písmena se mu slila, tudíž není možno jednotlivé litery rozluštit. Často byla slova nápisů oddělována různými ozdůbkami (dělicími znaky): křížky, liliemi, kytičkami, zvonečky aj. Obsahově nápisy z velké většiny dávají smysl, existují ale i zvony, na něž zvonáři umístili shluk písma naprosto nelogicky a beze smyslu, někdy i částečně hlavou dolů či zrcadlově převráceně.¹⁸

Jak bylo výše uvedeno, zhruba od 15. století se začaly na zvonech častěji objevovat reliéfy, a to převážně postavy svatých. Buď je jim zasvěcen samotný zvon, nebo mají svatí vztah k farnosti jako patroni, popřípadě si jejich vyobrazení přál zadavatel a donátor díla. Zvon pak může, ale i nemusí nést jméno dotyčného svatého. Zvony byly dále zdobeny ornamentálními rostlinnými, květinovými nebo figurálními pásy, soustavami linek, pásy akantových listů, rozvilin, úponků, květinových či ovocných girland, reliéfy rodových erbů, městských znaků apod.

Zvony mívají svá jména. Ta mohou dostat nejen podle světců, ale také např. podle své funkce: Poledník – oznamuje poledne, Klekáníček – vyzvání ranní a večerní klekání, Umíráček – doprovází na poslední cestě zemřelé, Dominikál – vyzvání v neděli (latinské

---

¹³ Z roku 1993 pochází zvon R. Pernera v kostele sv. Vojtěcha v Českých Budějovicích, který nese českou, latinskou a německou verzi frazému: Ve jménu Otce, Syna i Ducha Svatého... In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti... Im Namen des Vaters, des Sohnes und des Heiligen Geistes.“ Dokumentován 21. 4. 2008.

¹⁴ Minuskule: písmo složené ze samých malých písmen. Opak majuskule. Srov. *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*, m/o. Praha: Diderot, 1999, s. 190.

¹⁵ Majuskule: velká písmena, na rozdíl od minuskulí, malých písmen. Je to nejstarší tvar latinky, písmo kapitální, z něhož povstalo okrouhlejší písmo unciální, obojí knižní. Viz *Ottův slovník naučný*, 16. díl, Lih-Media, s. 658.

¹⁶ Fraktura: název písma, které se užívá k tisku, nejvíce německých děl. Písmo hraněné, ostře lomené, proti zaokrouhleným formám latinky. Byla vytvořena z písma gotického či mnišského. Srov. *Ottův slovník naučný*, 9. díl, Falšování potravin a pochutin – Genrista, s. 446.

¹⁷ Antikva: knižní humanistické okrouhlé písmo, které vzniklo v Itálii v 15. století. Minuskuly věrně napodobují kapitálu. Tvary antikvy převzal knihtisk a užívá je dodnes. Srov. *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*, a/b, s. 168.

¹⁸ Jako příklad lze uvést zvon neznámého mistra, jehož dílo, pravděpodobně z 2. poloviny 15. století, je zavěšeno na věži kostela sv. Havla v Šebířově. Zvon dokumentován 25. 8. 2010.

dominica znamená den Páně, neděli), Rekviál – svolává na zádušní mše¹⁹ (podle výrazu *rekviem*, který v češtině označuje zádušní mši čili mši za zemřelé),²⁰ Sanktusník – zvoní při modlitbě Sanktus, čili při mešním pozdvihování. Někdy dostane zvon jméno od farníků podle svého hlasu, nebo z nějakého jiného, dnes již těžko vysvětlitelného důvodu: Johanka, Slepíčka, Kohoutek,²¹ Bumerin,²² jindy dostane jméno po svém donátorovi či tvůrci: Pětipejsk,²³ Lochmar,²⁴ Budvar,²⁵ Burian²⁶ a další.

2. LITERATURA SOUVISEJÍCÍ S TÉMATEM PRÁCE

2.1 LITERATURA O ZVONECH, VYDANÁ V ČESKÉ REPUBLICE

V České republice mnoho literatury z oboru zvonařství neexistuje, a jen zlomek z nich se věnuje pouze jednomu vybranému tématu (technologické stránce, výzdobě, zvonařům...). Publikace a studie pojednávají o zvonech většinou všeobecně. V četných případech se zaměřují na nastínění historického vývoje, kdy a kde se zvony objevily pravděpodobně poprvé, zmiňují se o nejznámějších (největších, nejmenších, nejstarších, nebo nějak specifických dílech), dále se zabývají výčtem slavných zvonařských mistrů

---

¹⁹ Srov. LUNGA Radek a SOLAŘ, Jaroslav. *Kostelní věže a zvonice*. Praha: Grada, 2010, s. 17.

²⁰ Výraz *rekviem* je odvozen z latinského *requies*, česky klid, odpočínutí. V římskokatolické církvi se používá jako název pro mši za zemřelé (*missa pro defunctis*). Je tak nazvána podle počátečních slov vstupního zpěvu (introitu): „Requiem aeternam dona eis, Domine...“ (Odpočínutí věčné dejž jim). Srov. *Ottův slovník naučný*. 21. díl, R (Ř) - Rozkoš, s. 527.

²¹ Johanka, Slepíčka a Kohoutek se jmenují zvony, jež byly zavěšeny na zvonici kostela sv. Bartoloměje v Kolíně nad Labem. Kohoutek je lidové označení, oficiálně se jmenuje Ježíš a jako jediný přežil válečné rekvizice. Slepíčka, oficiálně Panna Maria, byla rekvírována v roce 1942. Johanka je lidový název pro zvon „Jan Křtitel“, který byl rekvírován také v roce 1942. Srov. KAMARÝT, Jan. *Kolínské zvony*. Kolín: vl. nákl., 1995, s. 39-40.

²² Jméno největšího a nejznámějšího zvonu, který je zavěšen na Černé věži v Českých Budějovicích.

²³ Zvon tohoto jména je zavěšen na zvonici v obci Kvílice na Slánsku. Jeho objednatel byl Odolen Pěti-peský z Chyš a Egrberka, v té době hejtman Slánského kraje. Srov. MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě podle starých pramenů a dávných ne vždy věrných svědectví*. Praha: Horizont, 1993, s. 122.

²⁴ Zvon Lochmar byl podle pověsti pojmenován podle svého tvůrce, mistra Lochmara, žijícího v první polovině 15. století. Zvonař Lochmar (Lochmayer) měl hut' na Novém Městě pražském a jeho zvon byl ulit pro novoměstský kostel sv. Štěpána. Kromě pověstí ale neexistují o tomto mistru ani o jeho dílech žádné zprávy. Srov. RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*. Praha: Nákladem Královské české společnosti nauk, 1885, s. 24.

²⁵ Nejnovější zvon na Černé věži v Českých Budějovicích, ulitý roku 1995 ve zvonárně Rudolfa Pernera v Pasově. Hlavním investorem na pořízení tohoto zvonu byl pivovar Budějovický Budvar, po kterém byl zvon nakonec i pojmenován.

²⁶ Pojmenování podle donátora. Např. ke zvonu z Ledče nad Sázavou se váže pověst o rytíři Janu Burianovi, který před odjezdem do války nakázal, že pokud se do tří let nevrátí, má se jeho jmění použít na ulití zvonu pro ledečský kostel. Rytíř se v bitvě zdržel, a tak byl zvon ulit. Bohužel již neexistuje, neboť se rozlil při požáru kostela roku 1806. Srov. DOUBEK, Eduard. *Na Sázavě*. Havlíčkův Brod: Krajské nakladatelství, 1960, s. 20-23. Další zvon jménem Burian je zavěšen na kostelní věži v Pičíně u Příbrami. Jméno bylo sděleno paní kostelnicí při dokumentaci dne 20. 5. 1998.

atd. Jedna ze známějších publikací o „dějinách“ zvonů je studie Antonína Rybičky *O českém zvonařství* z roku 1885, ve které jsou zmíněni zvonaři a jejich díla od nejstarších dob do 19. století.²⁷ Údaje jsou sepsány podle období a místa působnosti představovaných mistrů. Nejodbornější je zřejmě publikace Miroslava Flodra *Technologie středověkého zvonařství*, vydaná roku 1983 v Brně Univerzitou Jana Evangelisty Purkyně, v níž autor představuje výrobu středověkých zvonů, konstrukci zvonových forem, pojednává o kovu, který je k lití zvonů používán atd. Krátce řečeno se jedná o odbornou publikaci, zaměřenou na technickou stránku výroby zvonů. Flodr ve své knize uvádí četné odkazy na významná literární díla, která vznikla jako příručky pro všeobecné práce s kovem.²⁸

Mezi novější knihy o zvonech patří publikace Ludmily Kybalové, vydaná ve druhém a rozšířeném vydání v roce 2005 v korporaci s Petrem Váchou a Radkem Lungou, *Pražské zvony*. Kniha také obsahuje historii zvonů, ale hlavním tématem je podrobný soupis pražských zvonů, které byly podle dostupných archivních materiálů na pražských věžích dříve (před rekvizicemi), a které na věžích zůstaly do dnešní doby, případně je uvedeno, o jaké zvony byly věže doplněny.²⁹ Nejnovější publikace, která má přiblížit téma zvonařství a vývoj zvonařských technik vyšla v Praze v nakladatelství Grada roku 2006. Sestavil ji zvonař Petr Rudolf Manoušek, s případným názvem *Zvonařství*. Obsahem je opět průřez historií, technologií výroby zvonů, akustickou a uměleckou stránkou zvonu, zahrnuje výčet nejznámějších a největších zvonů ve světě a v České republice, a zmiňuje také zvonohry.

---

²⁷ Srov. RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*. Praha: Nákladem Královské české společnosti nauk, 1885. Studie je rozdělena do čtyř kapitol. V první autor pojednává o zvonařství všeobecně, se zaměřením na české země, ve druhé uvádí zvonaře, působící v Praze, třetí kapitola zahrnuje zvonaře, působící v „městech venkovských“ a ve čtvrté jmenuje zvonaře, jejichž místo působnosti nešlo dohledat, ale zůstala po nich jejich díla. Rybička také uvádí přehled zvonů bez uvedení místa, kam byly ulity a bez roku ulití, zvony odlité v cizině, věnuje se i křtitelnicím a svícňům. Studie v je závěru opatřena jmenným a věcným rejstříkem.

²⁸ Mezi technologickou literaturou na téma slévání kovů, kterou Flodr uvádí, patří např. spis *De diversis artibus* od Theophila z 11. - 12. století, dále spis *De la pirotechnia* z roku 1540 od Vannoccia Biringuccia, z českého prostředí vychází spis, spojovaný se jménem kovolijce Vavřince Kříčky z Bítvyšky s názvem *Návod k lití a přípravě děl, kulí, hmoždírů, zvonců, konví ke zvedání vody, k vodotryskům ap.* Srov. FLODR, Miroslav. *Technologie středověkého zvonařství*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1983, s. 8-16.

²⁹ Srov. KYBALOVÁ, Ludmila, LUNGA, Radek a VÁCHA, Petr. *Pražské zvony*. Praha: Rybka, 2005. Kniha Ludmily Kybalové *Pražské zvony* vyšla poprvé v roce 1958 v Praze, v Nakladatelství československých výtvarných umělců. Druhé vydání je značně rozšířené, doplněné o četné ilustrace, kopie nápisů a reliéfů a černobílé fotografie, zachycující nejen zvony, jež na věžích zůstaly, ale i zvony rekvírované a záběry přímo z rekvizic. Publikace obsahuje rejstřík lokalit, zvonařů a zvonařských dílen.

Častěji vycházejí soupisy zvonů v určitých lokalitách. Kromě výše uvedené knihy Ludmily Kybalové např. monografie *Kolínské zvony* od Ladislava Kamarýta z roku 1995,³⁰ *Zvony v Poličce a na Poličsku* od Stanislava Konečného z roku 1999,³¹ *Zvony na Šumpersku a Jesenicku* od Leoše Mlčáka z roku 2004,³² jedna z nejnovějších publikací představuje zvony v Zábřehu na Moravě, a sepsali ji a vydali nákladem Farního muzea v Zábřehu v roce 2008 pod názvem *Zábřežské zvony* František John, Petr Krňávek a Aleš Pátek. Poslední zatím vydaná je brožura *Zvonice a zvony na Slánsku* od Petra Janžury a Vladimíra Příbyla z roku 2009.³³ Každé z těchto děl se věnuje určité lokalitě a kompletnímu popisu zvonů, jež jsou zavěšeny na kostelech či zvonících v současné době, mnohá z nich se věnují i zvonům zrekvírovaným ve světových válkách.

Existují i studie o výtvarné stránce zvonů, které pojednávají o kompletní výzdobě na popisovaných zvonech, nikoli pouze o nápisech, např. kniha Ludvíka Domečky z roku 1918 s názvem *O plastické výzdobě na zvonech zvonářů královéhradeckých*, vydaná Městským průmyslovým museem pro severovýchodní část království českého v Hradci Králové. Ludvík Domečka dále publikoval studii o konvářích v Hradci Králové, kteří se odléváním zvonů zabývali také, a to pod názvem *Královéhradečtí konváři a jejich křtitelnice* z roku 1936, kterou vydalo Městské historické museum v Hradci Králové. O zvonářích byla vlastním nákladem Františka Bareše roku 1894 v Praze vydána monografie *Zvonáři a konváři mladoboleslavští*.³⁴

O zvonech a zvonářství vyšly také četné články v časopisech. Jedná se však opět buď o přiblížení historie oboru, představení některého ze zvonářských mistrů nebo o soupis zvonů v určité farnosti či lokalitě, kdy je v článku popsána veškerá výzdoba, nejen přepis nápisů. Články jsou publikovány např. v časopisech *Zlatá Praha*, *Památky archeologické a místopisné*, *Jihočeský sborník historický* atd.

---

³⁰ Srov. KAMARÝT, Jan. *Kolínské zvony*. Kolín: vl. nákl., 1995. Bratři Kamarýtové, Jan a Ladislav, byli kolínskými zvoníky a zasloužili se mj. o pořízení nových zvonů pro kolínský dóm sv. Bartoloměje, které byly do věže chrámu zavěšeny v roce 2001.

³¹ Srov. KONEČNÝ, Stanislav. *Zvony v Poličce a na Poličsku*. Polička: Městské muzeum a galerie Polička, 1999. Soupis představuje podrobný popis zvonů v Poličce a farnostech v blízkém okolí a je doplněn o černobílé fotografie několika historicky cenných zvonů ze 14. - 16. století.

³² Srov. MLČÁK, Leoš. *Zvony na Šumpersku a Jesenicku*. Olomouc: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, 2004. Publikace zahrnuje podrobný popis zvonů v uvedených lokalitách.

³³ Srov. JANŽURA, Petr a PŘIBYL, Vladimír. *Zvonice a zvony na Slánsku*. [Slaný]: Přemyslovské střední Čechy, 2009. Brožura obsahuje řadu barevných fotografií zvonice a v nich zavěšených zvonů.

³⁴ Srov. BAREŠ, František. *Zvonáři a konváři mladoboleslavští*. V Praze: F. Bareš, 1894. Publikace vyšla s přispěním České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Obsahuje četné černobílé ilustrace ornamentů a reliéfní výzdoby a faksimile reliéfů svatých, jež se na zvonech mladoboleslavských zvonářů objevily.

Jedním z důvodů, proč se zaměřit pouze na nápisy na zvonech, zvláště pak ty české, je skutečnost, že v okamžiku, kdy jsou zvony zavěšeny na své místo ve věži, k nim již, zvláště dnes v době elektromotorů, jež nahradily lidské ruce, málokdo dochází. Je tedy pozoruhodné, že zvonaři svoje díla nápisy, reliéfy a další ornamentální výzdobou zdobili, a je zajímavé zjistit, jaká výzdoba se na zvonech objevuje. Žádný z kampanologických badatelů se dosud podrobně nezabýval pouze českými nápisy, a pokud ano, publikace dosud nebyla vydána.

Ve sbornících či časopisech se občas také vyskytují články o výzdobě zvonů. Důležitým zdrojem pro zpracování části bakalářské práce je studie s názvem „Nápisy na českých zvonech ve 14. až 16. století“ od Josefa Hejnice, kterou autor sepsal pro *Časopis Národního muzea, oddíl věd společenských* v roce 1960. Hejnic zde velkou měrou cituje např. ze *Soupisů památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století*, vydávaných v letech 1897-1937.³⁵

Další článek o nápisech na zvonech napsal Miroslav Flodr, který pojednává o nápisech na zvonech středověkých. Ve své práci se zabývá jednotlivými kategoriemi nápisů, které se na středověkých zvonech objevily, z pohledu obsahového. Výchozí oblastí pro jeho výzkum jsou „sousední německé země v šíři pásma sahajícího od Rakouska a Slezska na východě až do Porýní“,³⁶ a to z toho důvodu, že české zvonařství bylo uměním z této oblasti nejvíce ovlivněno.³⁷ Jiný článek o nápisech na zvonech vyšel v roce 1999 v časopise *Kuděj* pod názvem „O čem vypovídají nápisy na zvonech v Čechách?“. Jeho autorem je Radek Lunga. Ve své studii však zmiňuje, stejně jako Josef Hejnic, z jehož článku Lunga také čerpá, nápisovou výzdobu ve všech jazycích, které se na území Čech objevily.

2.2 JOSEF HEJNIC: NÁPISY NA ČESKÝCH ZVONECH VE 14. AŽ 16. STOLETÍ

Josef Hejnic ve své studii z roku 1960 sleduje nápisy na českých zvonech ze 14. až 16. století. Jeho příspěvek je v první řadě epigrafický. Nejprve představuje osobnosti, které se zabývaly shromažďováním a přepisem nápisů ze zvonů. Prvním z nich, velice významným, je Josef Dobrovský, který „upozornil na úzkou souvislost mezi druhem

---

³⁵ Jedná se o pokračující monografii. Každý díl *Soupisu památek* se týká pouze určitého politického okresu.

³⁶ FLODR, Miroslav. *Nápisy na středověkých zvonech*. In: Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university, Řada historická (C), 20/1973. Brno: Filosofická fakulta brněnské university, 1973, str. 143–157.

³⁷ Tamtéž.

písma a mezi jazykem nápisu“.³⁸ Bohumír Jan Dlabáč došel ke zjištění, že se české nápisy na zvonech objevovaly již v 15. století, nikoli v 16. století, jak se do té doby usuzovalo. Jak Dobrovský, tak Dlabáč zastávali názor, že mělo „Husovo vystoupení rozhodující okolnost pro rozšíření domácího jazyka do české literatury.“³⁹

Hejnic uvádí, že v roce 1818, kdy bylo založeno Národní muzeum, se začaly pořizovat „přepisy anebo vyobrazení všech po vlasti české se nalézajících památek, náhrobků a nápisů.“⁴⁰ Pracovníci Muzea dělali výpisky historických dat z pamětních a farních knih, opisovali nápisy na zvonech, popisovali a obkreslovali staré náhrobky atd. Jedním ze spolupracovníků NM byl Josef Karel Pachtl, který pořizoval opisy nápisů tak, že „nápisy potřel červenou nebo černou barvou, aby na ně pak přiložil papírové pásky, které ještě za vlhka snímal a potom slepoval v jediný pás.“⁴¹ Pachtlova práce je významná z toho důvodu, že autor díky svým otiskům zachoval autentická znění nápisů na zvonech, z nichž mnohé podlely válečné rekvizici či jinému zničení. Také jsou tím zachovány různé druhy písma, které se na zvonech vyskytovalo.

Dále je zmíněn Antonín Rybička, který se pokusil o vytvoření soupisu nejdůležitějších děl zvonářů, kteří působili v českých zemích, avšak ve své práci neuvádí ze zmiňovaných zvonů celé nápisy, ale pouze jejich zlomky. Ani Josef Braniš se nevěnoval nápisům nijak podrobně a svoji práci pojal spíše jako obecné pojednání o zvonu jako takovém ze všech možných pohledů. Josef Vítězslav Šimák a Zikmund Winter se věnovali pražským zvonářům, Karel Guth vývoji výzdoby zvonů v Čechách, obsahové stránce nápisových textů na zvonech se věnoval Karel Herain. Hejnic uvádí jako své hlavní zdroje ke studii *Soupisy památek* a knihu Ludmily Kybalové *Pražské zvony*, která vyšla poprvé roku 1958.

První částí vlastní studie je textově kritický rozbor nápisů na zvonech, který má mj. za úkol zařadit vznik zvonu do správného období. Hejnic upozorňuje na časté chyby v přepisech nápisů, které mohou vést k chybné dataci zvonu. Velkou pozornost věnuje dílům mistra Bartoloměje pražského (jeho nápisy jsou veskrze latinské).

Ve druhé části studie provádí autor rozbor písma a nastiňuje používání gotické minuskule a majuskule. Třetí část zahrnuje jazykový rozbor a řeší poměr českých nápisů k latinským. Ve čtvrté části se Hejnic věnuje obsahovému rozboru nápisových textů.

---

³⁸ HEJNIC, Josef. Nápisy na českých zvonech ve 14. až 16. století. *Časopis Národního muzea, oddíl věd společenských*, 129, 1960, č. 1, s. 1.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Tamtéž, s. 2.

⁴¹ Tamtéž, s. 3.

Článek je doplněn o přehledové tabulky s počtem zvonových nápisů, které se zachovaly z jednotlivých let od roku 1450 do roku 1550, a jejich rozříděním na nápisy české, latinské, nebo česko-latinské.

Článek Josefa Hejnice je velice zajímavý, přestože vychází pouze z již sebraných materiálů (*Soupisů památek, Ekrťových Posvátných míst království Českého, Rybičkovy studie O českém zvonařství*), v nichž jsou údaje o zvonovém fondu České republiky před rekvizicemi světových válek. Jeho práce je archivním bádáním, nikoli prací „v terénu“. Z toho důvodu tak bohužel neexistuje aktuální přehled o zvonech, které se zachovaly až do dnešních dob, což je výzvou pro současné badatele.

4. ČESKÉ NÁPISY NA ZVONECH Z 15. - 19. STOLETÍ

4.1 ZVONY Z 15. STOLETÍ

Nápisy na zvonech se začínají objevovat již od 9. století, jejich mohutnější rozšíření se však datuje až od století dvanáctého. Základní funkcí zvonu totiž byl dobrý zvuk a výzdoba bývala druhořadou, v podstatě nedůležitou záležitostí. Vzhledem k tomu, že široká veřejnost měla možnost dílo vidět nanejvýše při jeho svěcení a zavěšování do věže a poté k němu docházel pouze zvoník, neměly nápisy a jiná výzdoba příliš smysl. Kromě toho bylo před vylepšením zvonařských technik pro samotného mistra vytvoření nápisu značně komplikované, neboť pracovní postup tvorby zvonu byl docela složitý. Pokud zvonaři svá díla zdobili, byla výzdoba opodstatněna tradicí postupu při lití zvonu nebo přáním objednatele.

Zvony se však postupem času staly nejen znějícími kolosy (hudebními tělesy), ale i posvátnými nástroji, souvisejícími s křesťanskou vírou, a před zavěšením do zvonice musely být posvěceny. Posvátné texty (modlitby) a reliéfy svatých jeho ochrannou funkci ještě více potvrzovaly. Později se v nápisech objevily i údaje o tom, kterého roku byl zvon ulit, kdo je jeho autorem, komu je zasvěcen do které farnosti patří atd.⁴²

Na zvonech ze 13. – 15. století se mohou objevit nápisy složené pouze z několika slov, většinou krátká modlitba (např. začátek Zdrávasu) nebo jména čtyř evangelistů, ale existují i zvony, které mají dva i více nápisových řádků. Může to být stručný autorský podpis nebo slovně vyjádřený rok ulití. Záleželo evidentně na zručnosti zvonařského

---

⁴² FLODR, Miroslav. *Technologie středověkého zvonařství*, s. 55-56.

mistra. Nápis gotických zvonů je nejčastěji umístěn jen pod čepcem, v horní části pláště zvonu, kde i působí nejpřirozeněji.

Stylem písma je převážně gotická minuskula, v menším zastoupení gotická majuskula. Jako starší písmo představuje Josef Hejnic ve svém článku o nápisech na zvonech gotickou majuskuli. Příklady zvonů s nápisy v majuskuli, jež Hejnic předkládá, pocházejí ze začátku 14. století. Konkrétně se jedná o zvon z roku 1313, který byl původně zavěšen v Břevnovském klášteře, později byl převěšen na Staroměstskou radnici, kde však podlehl válečnému ničení v květnu 1945 při bombardování Prahy. Torzo části zvonu je dnes vystaveno v pražském Národním muzeu. V Břevnovském klášteře mají benediktini v ambitech vystaven sádrový odlitek celého původního zvonu.

Dalším zvonem s majuskulním nápisem je dílo mistra Rudgera z roku 1322 na zvonici v Benešově u Prahy. Z roku 1335 pochází zvon v Havlíčkově Brodě s dvouřádkovým latinským nápisem majuskulí. Zvon, v jehož nápisu lze spatřit smíšené majuskulní a minuskulní litery, pochází z Otradova u Vysokého Mýta. Není však přesně datován, a tak jej odborníci řadí do poloviny 15. století.⁴³ Gotická minuskula se prosadila v českých zemích na konci 14. a začátku 15. století. K přechodu od majuskule k minuskuli však docházelo na zvonech již dříve než v polovině 15. století.⁴⁴

Na některých dílech jsou slova oddělována různými znaménky, např. liliemi, křížky, rozetami, později i konvicemi, zvonečky a „paragrafy“. Najdou se i zvony, které mají v nápisu umístěny drobné figurální reliéfy, kupříkladu zvířecí motivy (kohout, králík, jelen apod.), rodové erby či lidské postavičky. Celý nápisový řádek bývá umístěný mezi jednoduchými linkami, případně dvojlinkami. Pokud se zvonaři nepodařilo vtěsnat celý nápis do jednoho řádku, dokončení umístil buď pod řádek první, nebo některá slova zkrátil. Zkrácená slova na nejstarších zvonech často nejsou označena, ale také bývá na jejich zkrácení upozorněno např. vlnovkou či „pomlčkou“ zavěšenou nad slovem, jež je zkráceno, nebo značkou „°“, umístěnou za zkráceným slovem taktéž v horní části.

Jak již bylo uvedeno výše, české nápisy na zvonech se objevují již od 15. století, nicméně v té době převažují nápisy latinské. Josef Dobrovský ve své práci *Geschichte der böhmischen Sprache und Literatur* z roku 1818 píše, že nejstarší zvon s českým nápisem, který je jemu znám, se nachází na věži kostela ve Vepřku na Slánsku a byl ulit roku 1456.⁴⁵ *Soupis památek* uvádí nápis v této podobě: „anno * domyny * cccc * lvi *

---

⁴³ HEJNIC, Josef. Nápisy na českých zvonech, s. 11-15.

⁴⁴ Tamtéž, s. 15.

⁴⁵ Tamtéž, s. 2.

pane * boze * racz * zd.“⁴⁶ Dále zmiňuje zvon z roku 1460 v Pičíně na Žambersku a zvon z roku 1472 ve Vysoké na Kouřimsku.⁴⁷ Za dílo s nejstarším českým nápisem je také považován zvon z Přelíce u Slaného, jehož text zní: „+ leta + boziho + mzt + Ccc + osmdeatz + sestehe + panebze + raCz zdarziti + ten + tozwo n genz gest“.⁴⁸ Odborníci se však domnívají, že datace 1386, kterou nápis naznačuje, je problematická: „z hlediska jazykového musíme být na pochybách, zda nápis skutečně pochází z konce 14. století“ a „v době předhusitské by to byl z tohoto prostředí doklad zcela ojedinělý“.⁴⁹

Existují také zvony, v jejichž nápisech se neobjevuje rok ulití a odborníci jen podle stylu písma zařazují jejich odlití do správného století. Mistři zvonáři také při tvorbě nápisu mohli udělat v dataci, pokud existuje, chybu, popřípadě se při lití mohla některá z písmen slít a rok lze jen stěží určit. Spousta nedopatření vzniká také nepozorným přepisem nápisů dokumentátory, jejichž chyby jsou přebírány dalšími badateli. Díky rekvizicím 1. a 2. světové války již mnohé ze zvonů, jež byly dokumentovány před válkami, neexistují a není tudíž možné dříve pořízený přepis nápisu ověřit.

Na zvonech z 15. století lze najít tuto výzdobu:

Koruna u zvonů, zvláště pak ve druhé polovině 15. století, bývá zdobená, převážně plochým akantovým reliéfem nebo pletencem, někdy lemovaným po okrajích ramen svislými linkami. Nápisy jsou jednořádkové i dvouřádkové, a to v latinském jazyce, jen zřídka v jazyce českém. Stává se, že zvon má český nápis, je uveden rok ulití, ale autor nikoli, nebo je naopak podepsán autor, ale není uveden rok odlití.⁵⁰ Začátek nebo konec nápisu může být označen drobným reliéfem.⁵¹ Jednotlivá slova některých

---

⁴⁶ VELC, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století, XX. politický okres Slánský*. V Praze: Nákladem Archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1904, s. 402.

⁴⁷ V Soupisech památek farností nejsou neuvedeny. Na Žambersku se však zřejmě jedná o obec Pěčín. Jediný Pičín, který lze nalézt na stránkách Veřejné správy Města a obce online, se nachází na Příbramsku u Dobříše. Viz PIČÍN. *Města a obce online*. [online]. © 1996-2011 [cit. 2011-12-30]. Dostupné z: <http://mesta.obce.cz>.

⁴⁸ Nápis je rozložen do dvou řádků, slova jsou oddělována kotkovými křížky. Druhý řádek, resp. dokončení prvního, je: „n genz gest“. Zvon byl dokumentován 5. 11. 2001.

⁴⁹ HEJNIC, Josef. *Nápis na českých zvonech*, s. 6.

⁵⁰ Jako příklad lze uvést dva zvony v Ohnišťanech. Větší z nich nese nápis: „Leta bozieho tisícioho cztirsteho osmdesateho dewateho lit gest tento zwon ke czzci a chwale panv bohv wssemohvcimv amen.“ Menší je opatřen nápisem: „Ia hlas wolagici podte dobrzi i hrziessnici sem do bozieho domv wzdaite czest a chwalv tomv“ pochází pravděpodobně ze stejné doby. Zvony dokumentovány 19. 8. 2004. Druhý případ nastal na zvonu zvaném Klekáníček, který je zavěšen ve Velimi u Kolína a jeho autorem je mistr Petr Kotlář. Zvon mohl být podle odborníků odlit mezi léty 1458 až 1468. Dokumentace proběhla 1. 5. 2001.

⁵¹ Na zvonu mistra Egidia z Prahy z roku 1498 v Pištině u ČB je začátek nápisu označen malým štítkem s „jagellonským“ W. Zvon dokumentován 29. 8. 2006. Mistr, který na zvonu z roku 1497 ve Všeradicích uvedl podpis „per magistrum tomam“, označil začátek nápisu reliéfem běžící postavičky se lvem u nohou a doprostřed nápisu umístil reliéf jelínka. Zvon dokumentován 11. 7. 2007.

zvonaři oddělovali např. liliemi či kytičkami, rozetami, zvonečky a křížky. Nápisové řádky jsou v linkách či dvojlinkách, v případě dvou a více řádků mohou být ještě odděleny pásem akantu, ovíjeného kolem provazce, který se často objevuje i jako ozdoba na spodní části zvonu. Nápisové uvádějí rok odlití a jméno tvůrce, komu jsou zasvěceny (často bývá kromě Panny Marie, Boha všemohoucího či Nejsvětější Trojice uveden jeden či dva další světci, nebo rovnou všichni svatí), dále místo, pro které byl zvon ulit, či obsahují krátkou modlitbu. Slova jsou někdy zkracována, což je označeno znaménky (viz výše). Plášť může zdobit reliéf Panny Marie s Jezulátkem nebo některého světce či světice: sv. Jan Evangelista, sv. Jakub Větší, sv. Mikuláš atd. Objevuje se i Pieta (Panna Maria s Kristem v náruči) a Kalvárie (Kristus na kříži, po stranách kříže Panna Maria a Jan Evangelista), občas ztvárnění jiného novozákonního motivu. Zvonařští mistři volili buď samotnou postavu s jejími atributy, nebo reliéf vložili do ozdobného obdélníkového štítku, či gotického výklenku.⁵² Na některých zvonech se objevují různě tvarované ornamentální pásy, později velmi oblíbený motiv akantových listů. Nad věncem a na věnci bývají často jedna nebo dvě linky.

4.1.1. MISTR JAN KONVÁŘ A JEHO DÍLO

Příklady zvonaře a jeho zvonů s českými nápisy, které byly odlity v 15. století, nebylo snadné vybrat. Mistrů užívajících české nápisy není v tomto období mnoho a k tomu se z jejich dílny zachovalo jen málo děl. Jedním z důsledků tohoto stavu je skutečnost, že pokud v dřívějších dobách zvon pukl, byl jednoduše přelit na nový, mnohdy i zcela jiným zvonařským mistrem, a původní dílo vzalo za své. Mnoho zvonů bylo také ukradeno či zrekvírováno na vojenské účely, např. v husitských válkách a ve válce Třicetileté.

Češtinu na svých zvonech užíval např. Ondřej Ptáček z Kutné Hory, který však používal i latinské nápisy a k tomu byl činný na přelomu 15. a 16. století. Na některých svých dílech ovšem neuvádí rok jejich odlití, a proto je nelze jednoznačně zařadit do správné doby.⁵³ Zvonařem, který podle Rybičky zcela upřednostnil češtinu, byl pražský mistr Hanuš, který ulil např. zvon do Vtelna u Mělníka, a to roku 1483,

---

⁵² Na zvonu neznámého mistra z roku 1497, který byl zavěšen ve zvonici v Železném Brodě, byl štítek s reliéfem Piety. Zvon byl dokumentován v rámci natáčení zvonů pro Český rozhlas dne 20. 8. 2004, bohužel se však rozlil při požáru zvonice dne 13. 5. 2007.

⁵³ RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*, s. 47-48. Autor bohužel u jednotlivých zvonů neuvádí, zda měly (mají) český či latinský nápis.

o rok později zvon s reliéfy sv. Pavla a sv. Jana Evangelisty do Cítova u Mělníka,⁵⁴ roku 1489 menší zvon do kostela sv. Kiliána u Davle a roku 1492 zvon do kostela v Řisutech u Slaného.

Zajímavá je osobnost mistra Jana Konváře, který byl nakonec pro toto období zvolen a jehož tři zvony budou níže uvedeny. O mistru Janu Konváři není mnoho známo. Přídomek „Konvář“ nebylo v té době klasickým příjmením, ale spíše napovídá, že se uvedený mistr zabýval také výrobou konvic, křtitelnic a podobného zboží, souvisejícího s konvářstvím.⁵⁵ Antonín Rybička ve své studii píše, že „Dlabač a jiní pokládají Jana Cantaristu za tutéž osobu se souvěkým Janem Konvářem.“⁵⁶

Mistr, který se podepisoval Joannes Cantarista, byl zvonařem a konvářem na přelomu 15. a 16. století. Svoji dílnu měl na Starém Městě pražském. Zvony však zdobil latinskými nápisy. Kromě autorského podpisu ve tvaru „Joannes Cantarista“ se ve stejném období objevují zvony podepsané „Hanuš Zvonař“, „Johannes Canulator“, „Johannes Campanifusor“, ale jak píše Rybička: „Nelze s jistotou tvrdit, že by oni s nadepsaným Janem byli tatáž osoba.“⁵⁷ Zjistit by se to pravděpodobně dalo pečlivým srovnáním písma a reliéfů, použitých na jednotlivých dílech, čímž by se dospělo k závěru, zda výzdoba pochází či nepochází ze stejné dílny.

Zvonař, který naopak používal na svých zvonech pouze české nápisy a podepisoval se stále stejným způsobem: „Yan Konwarz dielal tento zwon“,⁵⁸ působil na konci 15. a začátku 16. století. Svého času ulil „na věže chrámu středních a západních Čech mnoho zvonů s českými legendami“.⁵⁹

Všechny tři zvony, jež budou představeny, mají společného nejen autora, ale i dobu ulití, kterou je rok 1497. Tato díla se nacházejí v Cítově u Mělníka, v Mladé Vožici a v Přešticích.⁶⁰

---

⁵⁴ Zvon dokumentován 18. 2. 2012.

⁵⁵ CHVÁTAL, Tomáš a KRČMÁŘ, Luděk. *Obrazy z dějin českého zvonařství*. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2006, s. 44.

⁵⁶ RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*, s. 26.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Tamtéž, s. 72.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ V Cítově u Mělníka proběhla dokumentace 18. 2. 2012, v Mladé Vožici 22. 8. 2008 a v Přešticích 5. 4. 2008.

Cítov u Mělníka – kostel sv. Linharta

Zvon má šestiramennou korunu, ozdobenou plochým pletencem. Pod čepcem je řádek nápisu gotickou minuskulou ve dvojlinkách. Jednotlivá slova jsou oddělována liliemi (= *): * tento * zwon * dielan * letha * bozyho * tisyczyho * cztyrzysteho * dewadesate(h)o * sedmeho. Dokončení nápisu, resp. autorská signatura, je pod spodní dvojlinkou: * yan * konwarz * dielal * tento * zwon **. Plášť zdobí (pod autorskou signaturou) reliéf světce s biskupskou berlou a mitrou (sv. Vojtěch?).

Nad věncem a na věnci jsou dvě jednoduché linky.

Mladá Vožice – zvonice u kostela sv. Martina

Koruna je šestiramenná, zdobená pletencem v jednoduchých linkách. Pod čepcem je ve dvojlinkách řádek nápisu gotickou minuskulou (slova jsou oddělována liliemi = *): leta * bozyho * tisyczyho * cztyrsteho * dewadesateho * sedmeho * tento * zwon * dielan * keczi * kchwale * panv bohv *. Dokončení nápisu je umístěno nad reliéfem sv. Pavla s mečem taseným vzhůru:⁶¹ * yan * konwarz * dielal * ten * zwon *

Naproti je reliéf sv. Petra s klíčem v levé a knihou v pravé ruce.

Nad věncem a na věnci jsou dvě jednoduché linky.

Přeštice - kostel Nanebevzetí Panny Marie

Zvon má šestiramennou korunu, ozdobenou plochým pletencem v linkách. Pod čepcem je zdoben řádkem nápisu gotickou minuskulou ve dvojlinkách. Jednotlivá slova jsou oddělována liliemi (= *): * tento * zwon * dyelan * ke cti * letha * wodnarozeni * syna * bozyho * tisycyho * cztyrzysteho * dewadesateho * sedmeho

Dokončení nápisu, autorská signatura, je pod dvojlinkou, nad reliéfem, resp. medailonem s výjevem Klanění tří králů (sedící Panna Maria s Jezulátkem a králové přinášející dary):

* yan * konwarz * dielal * tento * zwon *

Nad věncem i na věnci jsou dvě linky.

---

⁶¹ Viz obrazová příloha, obrázek 2, s. 54.

4.2 ZVONY Z 16. STOLETÍ

V 16. století nastal rozkvět zvonařského řemesla.⁶² Období století 16. a první čtvrtina 17. století, se nazývá „zlatým věkem zvonařství a konvářství pražského i vůbec českého“.⁶³ Již na přelomu 15. a 16. století působili mistři, kteří byli svými díly skutečně proslulí a jejich zvony se řadí k vynikajícím nejen po akustické, ale i výtvarné stránce. Jedním z nich je Tomáš Litoměřický,⁶⁴ jehož dva zvony z let 1491 a 1509 se nacházejí v rotundě sv. Jiří na Řípu nebo další dva zvony z let 1515 a 1527 v kostele sv. Jakuba Většího v Srbči; dále pak věhlasný rod Ptáčků v Kutné Hoře,⁶⁵ jejichž dva velké zvony jsou zavěšeny ve věži Jezuitské koleje u chrámu sv. Barbory přímo v Kutné Hoře.⁶⁶

Po dosažení vysokého stupně litéckého umění a nalezení dokonalejšího profilu zvonového žebra dokázali zvonaři experimentovat s četnější výzdobou, kterou začali pokrývat stále větší plochy svých děl. Najdou se i zvony, které mají nápisy a reliéfy zaplněný skutečně celý povrch korpusu. Obsahem nápisů bývá stále jednoduché autorské značení, krátký úryvek modlitby, rok odlití zvonu, údaje, komu je zvon zasvěcen, do které farnosti a kostela patří, najde se i delší citát z Nového zákona, stručná zmínka o nějaké historické souvislosti, sdělení jmen donátorů, kteří na pořízení díla přispěli nebo zvon objednali. Často je možné se setkat i se zmínkou jmen panovníků, rychtářů, farářů a dalších osobností, které v době ulití dotyčného zvonu vládly či spravovaly farnost, do níž zvon náležel.

V první polovině 16. století používali v nápisech češtinu více mimopražští zvonaři. Na prvním místě mezi nimi dlouhou tradicí a množstvím zvonů stojí královéhradečtí mistři. Pražští zvonaři se v první třetině 16. století často od češtiny vrátili zpátky k latině.⁶⁷ Jako písmo začala být častěji používána tzv. humanistická majuskule, která se objevuje už na začátku 16. století. Josef Hejnic ve své studii o nápisech uvádí, že nová humanistická majuskule se objevila poprvé v oblasti jižních Čech a v Plzni,

---

⁶² Od roku 1526 do roku 1620 působil jen v Praze asi 144 mistrů, z nichž 180 bylo konvářů a 26 zvonařů, kteří byli zároveň puškaři. WINTER, Zikmund. Zvonaři čeští v XVI. věku. *Zlatá Praha*, roč. 25, 1908, č. 47, s. 515.

⁶³ RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*, s. 15.

⁶⁴ O mistru Tomáši Litoměřickém sepsal velice obsáhlou a podrobnou diplomovou práci PhDr. Tomáš Chvátal, viz CHVÁTAL, Tomáš. *Tomáš z Litoměřic: pozdněgotický zvonař a konvář*. Praha, 2003. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění.

⁶⁵ „... Ondřej Ptáček, který ku konci XV. a na začátku XVI. století živnost konvářskou a zvonařskou na Horách Kutných provozoval s takovým účinkem a v takové míře, že jej vším právem sluší pokládati mezi nejvzácnější mistry, kteří času svého v Čechách i na Moravě sléváním kovů se zanášeli...“ RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*, s. 45.

⁶⁶ Jedná se o zvony „Michal“ z roku 1491 a „Ludvík“ z roku 1510.

⁶⁷ HEJNIC, Josef. Nápisy na českých zvonech, s. 25.

a že se zřejmě nejedná o náhodu. Autor vidí souvislost s katolicky orientovanými Rožmberky, kteří měli spojení s cizinou, zvláště s renesanční Itálií, a stejnou souvislost má zřejmě i použití nového písma na Plzeňsku. Humanistická majuskule se objevuje i na zvonech mistrů z Hradce Králové, ale odkud se vzala tam, Hejnic nevypátral. Na tradici gotické minuskule trvali nejdéle pražští zvonáři, v první řadě mistr Bartoloměj.⁶⁸ I v tomto případě jsou motivy použití písma náboženské, „neboť pražská univerzita tvořila hlavní středisko kališnické vzdělanosti a mocenské pozice v hlavním městě byly zcela v rukou těch, kteří se k tomuto směru hlásili. Šlo o směr, který byl pověstný svým úzkoprsým konservatismem; je známo, jak vášnivě bojovali kališníci na univerzitě proti humanismu a jak tvrdošíjně a vytrvale odmítali nový směr ještě na počátku čtyřicátých let 16. století.“⁶⁹

Na zvonech z 16. století lze oproti předchozímu najít často velice bohatou výzdobu: Koruna zvonu je buď hladká a nebo zdobená plochým pletencem či perlovcem volným, či v linkách, objevuje se i motiv akantových reliéfů na jednotlivých ramenech koruny, případně i figurální motivy: postavy světců nebo Múz; a maskarony, např. stařeckých obličejů. Nápisy jsou v majuskuli nebo v minuskuli a jsou české, latinské i německé,⁷⁰ často v závislosti na oblasti, do které byl zvon pořízen a kterému mistru byl zadán. Ve stylu písma se objevuje i fraktura.⁷¹ Nápisové řádky pod čepcem zvonu bývají jeden až tři. Jsou oddělené linkami, dvojlínkami nebo pásem akantu, ovíjeného kolem provazce. Jednotlivá slova jsou a nebo nejsou oddělena různými znaménky: lilie, kytičky, zvonečky, konvice, paragrafy, drobné reliéfy např. se zvířecími motivy. Občas jsou některá písmena zřejmě nedopatřením zrcadlově převrácena: písmeno Z, S nebo N.

Pod nápisovými řádky bývají ornamentální pásy s rostlinnými motivy, akantovými rozvilinami, hroznovými šlahouny, akantovými listy v jedné nebo ve dvou vrstvách. Najdeme i zvony s figurálními či ornamentálními pásy pod čepcem a rozsáhlými několikařádkovými nápisy v rámečcích nebo bez rámečků uprostřed pláště.

Plášť bývá ozdoben četnějšími reliéfy svatých nebo různými výjevy s křesťanskými náměty, či novozákonními motivy. Jedná se např. o Zvěstování Panně Marii, Vraždění neviňátek, Nejsvětější Trojici atd. Jsou používány reliéfy Kristus na kříži, Kalvárie, Pieta, Panna Marie s Jezulátkem, Jan Evangelista, postavy čtyř evangelistů s jejich

---

⁶⁸ Srov. HEJNIC, Josef. Nápisy na českých zvonech, s. 20.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Němčinu na svých zvonech používal např. Hans Wildt, zvonář z Jáchymova z 2. poloviny 16. století.

⁷¹ Viz pozn. 10.

atributy,⁷² sv. Václav, sv. Zikmund, sv. Petr a Pavel, sv. Barbora, sv. Jiří, sv. Jan Křtitel a další, nebo drobné reliéfy např. andělčích hlaviček s křídly, různé jednoduché znaky, rodové erby donátorů, městské znaky, figurální motivy s antickými náměty. Reliéfy jsou někdy velmi plastické a vystupují ze samotného povrchu pláště.

Někteří zvonařští mistři začali používat na všech svých dílech „tradiční“ výzdobu a málokdy ji měnili, pravděpodobně v souvislosti s přáním zadavatele. Ornamentální pásy a typ písma bývá však vždy shodný. Zvony jsou z velké části signované, ale vyskytují se i zvony bez signatury a bez uvedení roku ulití.

4.2.1 BRIKČÍ Z CINPERKA A JEHO DÍLO

V 16. století nebyla o zvonařské mistry nouze. Jak již bylo uvedeno výše, nastal v tomto řemeslném oboru velký rozmach. Šestnácté století reprezentují pražský mistr Bartoloměj, jehož díla se dají nalézt po celých Čechách, dále původem brněnský puškař a kovolijec Tomáš Jaroš, autor slavného zvonu Zikmund (1549) na věži Katedrály sv. Víta v Praze a současně autor „Zpívající fontány“ v zahradě u letohrádku Královny Anny u Pražského hradu (1559).⁷³ Jedním z nejznámějších zvonařů 16. století však byl zajisté Brikčí z Cinperku, který sídlil v královské Praze na Novém Městě. Jeho otcem byl mistr Ondřej Zvonař a dědečkem Bartoš či Bartoloměj Berounský.⁷⁴

Zvonařskou činnost začal Brikčí samostatně provozovat už roku 1550. Navštívil mnohé proslulé zahraniční hutě a když se roku 1553 z ciziny vrátil, ujal se otcova domu a dílny, protože se rozhodl v řemesle pokračovat. Jednalo se o dům „Zvonařovský“ v Široké ulici na Novém Městě pražském. Brikčí postupem času přivedl rodinné jméno a zvonařskou huť k velkému rozkvětu. Pravděpodobně roku 1558 se oženil s Voršilou (jeho druhou chotí se následně stala Alžběta z Volfenburka).⁷⁵ Ze dvou manželství se narodily čtyři děti: Bartoloměj, Brikčí mladší, Šimon a Anna.

Jelikož se Brikčímu v řemesle dařilo, koupil nový dům v Široké ulici na Novém Městě pražském, dlouhou dobu pak nazývaný „u Zvonařů“. Přenesl sem svoji huť a vyrobil velké množství cimbálů, křtitelnic, svícňů a zřejmě kolem stovky zvonů, které zdobil ornamenty, četnými českými, latinskými nebo z těchto dvou jazyků

---

⁷² Evangelista Marek má atribut Iva, Jan orla, Matouš anděla a Lukáš býka.

⁷³ RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*, s. 28.

⁷⁴ WINTER, Zikmund. Zvonaři čeští v XVI. věku. *Zlatá Praha*, roč. 25, 1908, č. 47, s. 515.

⁷⁵ Tamtéž, s. 516.

kombinovanými nápisy, náročnou reliéfní výzdobou a reliéfy světců a světic.⁷⁶ Svými pracemi si získal roku 1571 predikát „a Stanimonte“ (z Cinperka). V erbu měl zvon, postavený na skále a českého lva s heslem „Deus adjutor, protector meus“. Z každého roku, kdy byl Brikcí činný, pocházejí většinou jeden až tři zvony. Zvonařský mistr se roku 1598 dočkal smrti svého nejmladšího syna Šimona. Rok po svém synovi, tedy 1599, zemřel i on na mor.⁷⁷

Po smrti Brikcího pokračovali v jeho práci synové a vdova Alžběta až do roku 1602, kdy došlo ke konečnému rozdělení pozůstalosti. Do té doby se však staly v rodině velké změny: rychle za sebou zemřeli oba synové Brikcího – nejstarší Bartoloměj roku 1601 a Brikcí ml. brzy po něm. Když došlo v lednu 1602 k soudnímu rozdělení pozůstalosti, dostavili se k němu ne synové, ale vnuci s jedinou dcerou mistra Brikcího, Annou. Nejmladší dcera zvonaře Brikcího Anna se provdala za Ondřeje Kocoura z Votína, měšťana a radního na Novém Městě pražském. Není známo, zda se dožila dne, kdy byl po Bílé hoře v červnu roku 1621 její muž s dalšími českými pány popraven na Staroměstském náměstí. Její i mužovo jmění bylo zkonfiskováno a prodáno, a to přes to, že Anna s Ondřejem měli syna Jana, který měl právo na zvonařský dům i vinici Zvonařku. O Janovi se dále bohužel nic neví.⁷⁸

Posledním, kdo se podle dostupných archivních záznamů z rodu Brikcího zabýval zvonařstvím, byl syn Bartoloměje (+1601) Brikcí Jan Zvonař z Cinperka. Záznam o jeho smrti je datován rokem 1606.⁷⁹ Zcela poslední známý člen rodu zemřel roku 1733 ve Slaném.⁸⁰

Čtyři zvony, které budou v práci uvedeny, patří k vynikajícím dílům mistra Brikcího. Pocházejí z let 1563, 1575, 1587 a 1595 a nacházejí se ve zvonicích v Jirnech u Prahy, Pálečku na Slánsku a v Neprobylicích taktéž na Slánsku.⁸¹

---

⁷⁶ RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*, s. 19-22.

⁷⁷ WINTER, Zikmund. *Zvonaři čeští v XVI. věku*. s. 516.

⁷⁸ WINTER, Zikmund. *Zvonaři čeští v XVI. věku. Zlatá Praha*, roč. 25, 1908, č. 49, s. 535.

⁷⁹ RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*, s. 23.

⁸⁰ MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník*, s. 144.

⁸¹ Zvony v Jirnech byly dokumentovány 16. 5. 1998, v Pálečku 14.6.2003 a v Neprobylicích 12. 4. 1998.

Jirny – zvonice u kostela sv. Petra a Pavla

Na zděné zvonici u kostela sv. Petra a Pavla se nacházejí dva zvony mistra Brikcího, a to sv. Petr z roku 1562 a sv. Pavel z roku 1563. Jejich výzdoba je velice podobná, proto bude v práci představen pouze mladší zvon, sv. Pavel.⁸²

Zvon má šestiramennou korunu. Pod čepcem je v úzkých trojlinkách figurální pás s novozákonními motivy. Pod tím se nachází pás akantových listů ve dvou vrstvách. Uprostřed pláště je umístěn nápis v ozdobném rámečku. Na horním okraji rámečku je ztvárněno mužské a ženské poprsí s rybím tělem, otočené čelem k sobě, držící v rukách nad samotným rámečkem Brikcího autorský podpis v latině. Mezi slovy jsou místy drobné reliéfy (ve slově „auxilio“ – „s pomocí“ je místo písmena „L“ písmeno „E“):

1. BRYCCIVS PRA:
2. GENSIS (sova) AVXI:
3. EIO (kachna) DIVINO
4. FECIT ME (větévka s listem)⁸³

Nápis v rámečku má šest řádek:

1. TAK BVOH MILOWAL SWIET
2. ZIE SYNA SWEHO GEDNORO:
3. ZENEHO DAL, ABY KAZDY
4. KDOZ WIERZY W NIEHO NE:
5. ZAHYNVL, ALE MIEL ZIWOT
6. WIECZNY : S. IAN III KAP:⁸⁴

Text pochází z Nového zákona, resp. Janova evangelia: „Nebot' tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby každý, kdož věří v něho, nezahynul, ale měl život věčný.“⁸⁵

Naproti je pod listovým pásem další menší rámeček s nápisem (mezi slovy jsou také místy drobné reliéfy a ve slovech „ale“ a „chválu“ je místo písmena „L“ písmeno „E“):

1. NE NAM PANE

---

⁸² Webové stránky obce Jirny obsahují také informace o zvonici a zvonech, a to na stránce ZVONICE. *Jirny.cz* [online]. ©2001-2011. Dostupné z: <http://www.jirny.cz/zvonice.htm>.

⁸³ V češtině: Brikcí pražský s pomocí boží mne zhotovil.

⁸⁴ Viz obrazová příloha, obrázek 3, s. 55.

⁸⁵ *Nový zákon Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista, text kralický z roku 1613 podle původního textu opravený*. Evangelium S. Jana, kapitola 3,16. [S.l.]: Biblické dílo, 1977. Ekumenický překlad je až na pravopis totožný.

2. NE NAM (kachna) AEE
3. GMENV TWE
4. MV DEG CHWA
5. (kachna) EV (havran)

Nápis je parafrází Žalmu 115. Bible kralická text uvádí v podobě: „Ne nám, Hospodine, ne nám, ale jménu svému dej čest, pro milosrdenství své a pro pravdu svou.“⁸⁶ Ekumenický překlad uvádí text žalmu v odlišném znění: „Ne nás, Hospodine, ne nás, ale svoje jméno oslav pro své milosrdenství a pro svou věrnost!“⁸⁷

Pod rámečkem je umístěn reliéf sv. Zikmunda s říšským jablkem a žezlem v rukách. Nad věncem je po celém obvodu zvonu soustava linek a na věnci pod reliéfem sv. Zikmunda mince s profilovým poprsím Ježíše Krista s několika drobnými nápisy. Nad hlavou Krista: CRISTVS IESVS. Za hlavou: YA SEM CESTA PRAWDA A ZYWOT WZKRZIESSEN.⁸⁸ Před obličejem: EY: BERANEK BOZY GENZ SNIMA HRZYCHY SWIETA IOH I.⁸⁹

Naproti je na věnci letopočet ANNO 1563, který je umístěn po stranách ozdobného štítku s postavou muže s palmou a nápisem: SYMIE ZIENY POTRZE HLAWV HADA. ADAM W RAGY. (Símě ženy potře hlavu hada. Adam v Ráji).⁹⁰

Pod štítkem jsou po obvodu věnce dvě dvojlinky.

Páleček – hřbitovní zvonice⁹¹

V Pálečku na hřbitovní zvonici visí dva cenné zvony mistra Brikcího s velice obsáhlými nápisy, z toho vždy jeden z nápisů je interpretací biblického textu.

Starší zvon **sv. Jan a sv. Pavel** byl ulit roku 1575. Koruna je šestiramenná. Pod čepcem je úzká linka a pod ní ve dvojlinkách figurální pás postav s různými řemeslnými či hudebními nástroji (často Brikcím používaný).⁹² Pod tím je pás akantových listů

⁸⁶ *Bible Svatá, aneb, Všecka svatá Písma Starého i Nového zákona: podle posledního vydání kralického z roku 1613.* Kniha Žalmů 115,1. [S.l.]: Česká biblická společnost, 1991.

⁸⁷ *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona.* Ž 115,1. Praha: Zvon, 1991.

⁸⁸ „Já jsem ta cesta, i pravda a život.“ *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona.* J14,6.

⁸⁹ „Aj, Beránek Boží, kterýž snímá hříchy světa.“ *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona.* J1,29.

⁹⁰ Text se vztahuje k První knize Mojžíšově. *Srov Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona.* Gn3,15.

⁹¹ Viz obrazová příloha, obrázek 4, s. 56.

⁹² *Soupis památek historických a uměleckých* uvádí, že se jedná o devět postav amoretů, představujících Múzy. Při Velcově dokumentaci bylo možno dokonce přečíst nápisy, které jednotlivé postavy pojmenovávají. První z nich je VRANIA, držící v ruce kouli, na níž cosi vyměřuje kružítkem – představuje hvězdářství. Druhý je CLIO – Múza dějepisu, hoch v podobě stavitele, před nímž je seskládáno tesané kamení a knihy, v pozadí je věž a jakási stavba. Třetí je POLYHYMNIA, hrající na mandolínu před obilným polem, u nohou jí leží nástroj podobný dudám. Dále ERATO, hrající na housle, v pozadí dům. Vedle THALIA, stojí před hájem, v levé ruce drží jakýsi ostrý předmět, levou nohu má ohnutou v kolenu,

v jedné vrstvě. Plášť zdobí rozsáhlé neohraničené nápisy frakturou. Na jedné straně dvanáctiřádkový nápis, pojednávající o donátorech a výrobci zvonu:

1. Vrozeny pan Gindrzych Brozansky z Wrzesowic⁹³,
2. na Zierotinie a Wrani(ne), s vrozenau pani Iohankau z Wognina
3. ma(n)zelkau swau, (j)e(s)te, spolu s nimi Vrozeny pan Hynek Kekule
4. z Stradonic a na Stradonicych, yakozto Kolatorzy Osady
5. kostela swate Alzbiety w małem Paleczku, tento Zwon k zia:
6. dosti osadnich tehoz kostela pro czest a chwalu gmena Bozskeho
7. vdielati sau dowolyly, kteryzto zwon vdielal Brykcy Zwo:
8. narz z Cynperku w Nowem miestie Prazskem, naklade(m) wszech
9. osadnich k gmenowanemu kostelu przynaleziegicych, wyslani od Obce
10. k gednani tehoz dila, Mikulass z maleho Paleczku, Matteg Faut z
11. Stradonicz, zawdawek przynesly Albrecht Hrzyrsky, a Yan Potoczny.
12. Stalo se Leta panie 1575 :

Naproti je devítiřádkový nápis, obsahující úryvek z Nového zákona:

1. S^y Ian w 5 Kapitule:
2. Przygdess hodina, w kterauzto wssyckni kteryz w hro:
3. bich sau vslyssy hlas Syna Boziho, a pugdau kte:
4. rzy dobre wieczy czynily na wzkrzysseni ziwota, ale
5. ti kterzy zle wieczy czynili pugdau na wzkrzysse(n)i saudu
6. S^y Pawel w 2 Koryn w 5 Kap:
7. Wssyckni my zagiste musyme se okazati przed stolicy
8. Krystowau, aby przynosl kazdy vlastni wiecy Tiela
9. sweho, yakz czynil budto dobrze, nebo zle wiecy (akant)

První čtyři řádky nápisu jsou interpretací textu z Janova evangelia, podle překladu Bible kralické znějícího: „Přijde hodina, ve kterouž všickni, kteříž ve hrobích jsou, uslyší hlas jeho a vyjdou; kteříž dobré věci činili, na vzkříšení života, kteříž pak zlé věci činili,

---

jako by k tanci. Dále EVTERPE s pastýřskou píšťalou, v pozadí s varhany. Vedle je TERPSICHORE, boubelatý chlapec, hrající v přírodě na harfu a MELPOMENE, stojící na louce, držící v rukou rozevřenou knihu, poslední je KALLIOPE, otočená zády, zavěšuje pamětní desku. Srov. VELC, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých ... politický okres Slánský*, s. 172.

⁹³ Rod z Vřesovic, původem moravský z Březovic u Kyjova. Jakoubek z Vřesovic žil od roku 1420 v Čechách, kde se prosadil svou statečností mezi husitské hejtmany. Jeho potomci založili pět rodových linií, které měly za střediska svých panství Doubravskou Horu, Brozany, Kostomlaty, Kyšperk a Žlutice. Hlavní větev rodu, Vřesovci z Vřesovic a z Doubravské Hory, byla roku 1607 povýšena do panského stavu. Srov. MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník*, s. 80-81.

na vzkříšení soudu.“⁹⁴ V ekumenickém překladu je text interpretován takto: „...přichází hodina, kdy všichni v hrobech uslyší jeho hlas a vyjdou: ti, kdo činili dobré, vstanou k životu, a ti, kdo činili zlé, vstanou k odsouzení.“⁹⁵ Další řádky nápisu jsou interpretací z Druhého listu sv. apoštola Pavla Korintským. Podle Bible kralické: „Všickni zajisté ukázati se musíme před soudnou stolicí Kristovou, aby přijal každý to, což skrze tělo působil, podlé toho, jakž práce či byla, buď v dobrém, neb ve zlém.“⁹⁶ V ekumenickém překladu: „Vždyť se všichni musíme ukázat před soudným stolcem Kristovým, aby každý dostal odplatu za to, co činil ve svém životě, ať dobré či zlé.“⁹⁷

Na dalších dvou stranách jsou ve vavřínových věncích umístěny rodové erby. Na jedné dva erby: vlevo Jindřicha Březanského z Vřesovic, nad nímž je dvouřádkový nápis:

1. Gindrzych Brozan:
2. sky z Wrzesowic

vpravo erb jeho manželky Johanky Vřesovcové, nad ním dvouřádkový nápis:

1. Iohanka Wrzesowco:
2. wa z Wognina

Naproti je erb pana Hynka Kekule ze Stradonic a nad ním dvouřádkový nápis:

1. Hynek Kekule
2. z Stradonic

Nad věncem a na věnci je soustava pěti linek.

Mladší zvon **sv. Jakub** pochází z roku 1587. Má šestiramennou korunu. Pod čepcem je jednoduchá linka a pod ní ve dvojlinkách figurální pás, stejný jako na zvonu sv. Jan a sv. Pavel. Pod pásem amoretů je perlovec a pod ním dvouvrstvý listový pás. Uprostřed pláště se nachází rámeček s šestiřádkovým nápisem frakturou, v jehož horní části uprostřed je umístěn reliéf sv. Jakuba:

1. Bratrzy, Budtez czynitele slowa a ne poslucha
2. czy toliko, zklamawagic sami sebe Neb kdoz
3. poslaucha Slowa a neplni ho skutkem, Ten
4. przyrownan bude Muzi spatrugicymü Oblyczeg swug
5. w Zrcadle. Wzhledl se zagiste, y odssel. a hned zapome
6. nul yakym by byl Swaty Iakub w I. Kapitole

---

⁹⁴ *Nový zákon*, Evangelium S. Jana, kapitola 5,28-29.

⁹⁵ *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. J 5,28-29.

⁹⁶ *Nový zákon*, II. epištola S. Pavla ke Korintským, kapitola 5,10.

⁹⁷ *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. 2K 5,10.

Text nápisu je interpretací veršů z listu sv. apoštola Jakuba, který v překladu Bible kralické zní: „(Bratři,) buďtež pak činitelé slova, a ne posluchači toliko, oklamávající sami sebe. Nebo byl-li by kdo posluchač slova, a ne činitel, ten podoben jest muži spatřujícímu obličej přirozený svůj v zrcadle. Vzhlédl se zajisté, i odšel, a hned zapomenul, jaký byl.“⁹⁸ V ekumenickém překladu je úryvek interpretován takto: „Podle slova však také jednejte, nebuďte jen posluchači – to byste klamali sami sebe! Vždyť kdo slovo jen slyší a nejedná podle něho, ten se podobá muži, který v zrcadle pozoruje svůj vzhled; podívá se na sebe, odejde a hned zapomene, jak vypadá.“⁹⁹

Nalevo od rámečku s nápisem je dnes již málo zřetelný figurální reliéf s výjevem Zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Nalevo od Krista jsou dvě postavy, jedna stojící, druhá sedící, napravo je odbíhající voják s halapartnou. Naproti je reliéf s motivem Narození Páně. Nad věncem zvonu je soustava linek. Na věnci je umístěna dvouřádková autorská signatura kapitálou, nad níž se nacházejí dvě medaile (jedna s profilovým poprsím Brikcího, druhá s jeho zvonařským znakem, rodovým erbem):

SLOWVTNY BRYKCY ZWONARZ Z CYNPERKV, NA NOWEM
MIESTIE PRAZSKE(M), TENTO ZWON VDIELAL. LETA 1587

Nad výjevem „Narození Páně“ se nachází erb Hynka Kekule ze Stradonic,¹⁰⁰ nad ním nápis:

1. HYNEK KEKVLE
2. Z RADONIC, A NA
3. RADONICYCH

Napravo od erbu je reliéf Kalvárie (na vrcholu kříže je umístěn štítek s nápisem INRI, pod křížem je lebka). Nalevo od kříže se nachází třířádkový nápis:

1. KRYSTVS VMRZEL
2. ZA HRZYCHY
3. NASSE (lilie)

Napravo od kříže je čtyřřádkový nápis:

1. A WSTAL ZMR
2. TVYCH PRO OS

---

⁹⁸ *Nový zákon*, Epištola S. Jakuba, kapitola 1,22-24.

⁹⁹ *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Jk 1,22-24.

¹⁰⁰ Hynek Kekule ze Stradonic pocházel z českého vladckého rodu, který žil od 14. století na Slánsku. Tři členové rodu byli za účast ve stavovském povstání pokutováni, a to v letech 1621-1634. Česká větev rodu v 18. století vymřela. Potomci pobělohorských emigrantů žijí v německé větvi rodu. Srov. MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník*, s. 37.

3. PRAWEDLNIENI

4. NASSE (lilie)

Jedná se o interpretaci úryvku z listu svatého apoštola Pavla Římanům, podle Kralické bible: „...vzkřísil Ježíše Pána našeho z mrtvých, kterýž vydán jest pro hříchy naše, a vstal z mrtvých pro ospravedlnění naše.“¹⁰¹ V ekumenickém překladu verše zní: „...vzkřísil z mrtvých Ježíše, našeho Pána, jenž byl vydán pro naše přestoupení a vzkříšen pro naše ospravedlnění.“¹⁰²

Na věnci pod nápisy jsou reliéfy sedících evangelistů s jejich atributy (zleva doprava): Jan s orlem, Marek se lvem, Lukáš s býkem a Matouš s andělem. Dále je na věnci po celém obvodu v jednoduchých linkách pás čtyř střídajících se figurálních reliéfů. Představují stříhání ovcí, zahradnictví, dojení krávy a raka ve věnci.¹⁰³

Neprobylice – zvonice na návsi

Na dřevěné zvonici jsou zavěšeny tři zvony od různých zvonařů. Dílo mistra Brikcího pochází z roku 1595. Koruna je šestiramenná. Pod čepcem jsou dvě jednoduché linky a pod nimi v hladkých širších linkách figurální pás s novozákonními výjevy. Pod tím je opět jednoduchá linka a pod ní pás akantových listů ve dvou vrstvách. Plášť je zdoben devítirádkovým nápisem frakturou, umístěným v rámečku. V každém rohu rámečku je lví hlavička (písmo je místy poškozeno):

1. Leta 1595, we Sstwrtek po Sy Lynhartu, Vrozeny pan
2. Wacslaw Pietipesky z Chyss, a z Egrperku, na Bla:
3. hoticych¹⁰⁴ (lilie) dal vdielati tento Zwon do Neprobilicz
4. kostelu Swateho Ducha, pro pamatku swav, a Rodu
5. sweho, aby Zwukem a hlasem tehoz Zwonu krzestianum
6. wiernym wznamost wwozowali spoleczne krzestianske scha
7. zeni, k Modlitbam swatym, k poslouchani Slowa Boziho
8. a k chwaleni gmena gehu, Pan(u Bo)hu bud Czest, a Chwala

¹⁰¹ *Nový zákon*, Epištola S. Pavla k Římanům, kapitola 4,24-25.

¹⁰² *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Ř 4,24-25.

¹⁰³ Kromě raka jsou reliéfy dnes málo zřetelné. Informace o jednotlivých výjevech viz VELC, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých ... politický okres Slánský*, s. 173.

¹⁰⁴ Český rytířský rod, jenž pochází z Chyš u Žlutic, kde se uvádí v letech 1254-1292 nejstarší z rodu, Odolen. Počátkem 14. stol. je rod připomínán na hradě Egrberku u Kadaně a na nedaleké tvrzi Pětipsech. Václav Šťastný, na Byšicích, Bosyni a Obříství, byl jedním ze stavovských direktorů, královský rada a maršálek královského dvora Fridricha Falckého. Po Bílé hoře byl odsouzen k trestu smrti, kterému na přimluvu vlivných přátel unikl. V roce 1623 byl propuštěn z doživotního žaláře a v letech 1629-1637 byl v úřadu místokomorníka království. Srov. MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník*, s. 122.

9. (lilie) na wieky, amen (lilie)

Naproti jsou dva erby s hodnostní korunou a prázdnými poli, které se měly vztahovat k majitelům panství a donátorům zvonu. Nad nimi jsou třířádkové nápisy:

1. Wacslaw Pietipesky	(lilie)	Yzalda Pietipeska
2. z Chyss a z Eygerperku		z Milhostic a z Wol:
3. na Blahoticych		kowa na Blahoticych

Nad věncem a na věnci jsou dvě jednoduché linky. Na straně pod erby je na věnci nad linkami třířádkový autorský podpis frakturou v češtině, po jehož stranách jsou medaile s profilovým poprsím Brikcího (nalevo) a rodovým erbem (napravo):

1. Slowutny Brykcy zwonarz z Cym:
2. pergku w Nowem miestie prazskem
3. (lilie) tento zwon udielal (lilie)

4.3 ZVONY ZE 17. STOLETÍ

V 17. století byla díky třicetileté válce narušena tradice českého zvonařství. Četné české zvonařské rodiny přestaly pracovat. Staré zvonařské rody buď vymřely, nebo protestantští mistři v důsledku vydání Rekatolizačního patentu Ferdinanda II. v roce 1627 odešli do emigrace. Třicetiletá válka také způsobila zničení mnohých cenných děl, jelikož zvony byly zabavovány na válečné účely, či byly zcizeny jako válečná kořist. V Čechách se tudíž mohli prosadit cizí zvonaři, a to např. z Bavorska, Saska, Rakouska a Lotrinska.¹⁰⁵ Pokud 16. století oplývalo českými nápisy zvláště ve středních a východních Čechách hojně, v 17. století se objevují díla i s trojjazyčnými nápisy, a to latinsky, česky a německy psanými, občas i na jednom a tom samém zvonu.¹⁰⁶

Z tohoto období se zachovaly např. zvony českých mistrů Tomáše a Stanislava Fryče, pravděpodobně otce a syna, kteří působili v Roudnici nad Labem.¹⁰⁷ Jejich zvony

---

¹⁰⁵ Srov. KYBALOVÁ, Ludmila, LUNGA, Radek a VÁCHA, Petr. *Pražské zvony*, s. 77.

¹⁰⁶ Srov. RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*, s. 10.

¹⁰⁷ Zvony Tomáše Fryče se nacházejí např. v Roudnici nad Labem na zvonici u kostela Narození Panny Marie z roku 1619 (dokumentován 20. 3. 1999) a v Říčanech u Prahy na věži děkanského kostela z roku 1628 a 1629 (dokumentováno 20. 2. 1998). Zvony Stanislava Fryče visí v Plané nad Lužnicí (Zvon patřil před vybudováním Orlické přehrady do Červené nad Vltavou, jak je uvedeno v nápise, ale obec byla zatopena, proto byl přenesen na nové místo. Dokumentován 31. 1. 2009.), v Jistebnici na věži kostela sv. Michala (dokumentován 26. 4. 2008) a v Sudoměřicích u Bechyně v kostele Všech Svatých (dva zvony dokumentovány 21. 11. 2008). Uvedené zvony pocházejí z let 1637, 1638 a 1644. O roudnických zvonařích napsal Ouido Kastner příspěvek do *Vlastivědného sborníku Podřipsko*, viz KASTNER, Quido.

se vyznačují rozsáhlými českými nápisy, pojednávajícími většinou o jménech donátorů, kteří přispěli na jejich ulití, bývá uvedena farnost a zasvěcení kostela, do kterých zvon patří, není opomenuto jméno autora.¹⁰⁸

V Praze působila zvonařská rodina Löwů, původem z Norimberku, známá především díky Mikuláši Löwovi a jeho synovi stejného jména.¹⁰⁹ Zvony Löwů mají téměř jednotnou výzdobu: pásy akantových rozvilin, reliéfy svatých a německý autorský podpis takřka beze změny ve znění: „Gos mich Nicolaus Löw in Prag.“¹¹⁰

V Českých Budějovicích působil zvonař Šimon Urndorffer, který své zvony zdobil nápisovými řádky v češtině, obsahujícími údaje o zasvěcení zvonu,¹¹¹ jména donátorů či zadavatelů díla¹¹² a farnost, do níž byl zvon ulit,¹¹³ dále reliéfy svatých, rodovými erby a autorským podpisem v němčině jen s drobnými odchylkami v podobě: „DURCH DAS FEYER BIN ICH GEFLOSSEN SIMON URNDORFFER ZU BUDWEIS HAT MICH GOSSEN ANNO...“. Zvonař Urndorffer na některých svých dílech uvedl přesný den ulití zvonu, jako např. na zvonu ve Štěpánovicích u Lišova, a to v podobě: „VIDELAN 25 IVNII LETA PANIE“.¹¹⁴

Jak již bylo výše sděleno, 17. století do českých zemí zaválo i lotrinské mistry. Patří k nim proslulá rodina Pricqueyů, která si zaslouží velkou pozornost, proto jim bude věnována následující podkapitola. Dalším zvonařem z této oblasti je Benedikt Briot, jehož výzdoba zvonů se „pricqueyovské“ velice podobá. Mistr Briot byl zástupcem jednoho z lotrinských zvonařských rodů, kteří putovali v 17. století Evropou. Jeho „stopy“ lze nalézt kromě Čech ještě na Moravě, v Polsku a ve Slezsku.¹¹⁵

Roudnické zvonařství v 16. s v první polovině 17. století. In: *Vlastivědný sborník Podřipsko*. Roudnice nad Labem: Společnost pro obnovení Podřipského muzea, 1990, s. 18-29.

¹⁰⁸ Srov. RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*, s. 67-68.

¹⁰⁹ Srov. KYBALOVÁ, Ludmila, LUNGA, Radek a VÁCHA, Petr. *Pražské zvony*, s. 77-78.

¹¹⁰ Tento autorský podpis se nachází na dvou zvonech ve Slaném v kostele Nejsvětější Trojice při klášteře karmelitánů (dokumentovány 5. 11. 2001).

¹¹¹ „KE CTI A CHWALE PRZEWELEBNE TROGICE SWATE BLAHOSLAWENE PANNIE MARIGI TEZ SWATE PANNIE BARBORZE...“ zní zasvěcení zvonu z roku 1654 na věži kostela sv. Alžběty v Třeboni. Zvon dokumentován 7. 9. 2011.

¹¹² „TENTO ZWON DAL SLITI MARTIN KALIBOR NIEKDI PRIMATOR MIESTA BECHINIE...“ Zvon je zavěšen na věži kostela sv. Matěje v Bechyni a pochází z roku 1653. Dokumentován 12. 7. 2003.

¹¹³ „SLYTY NAK(L)ADEM ZADVSSI NOWOSED SKYHO...“ zní nápis na zvonu v Novosedlech nad Nežárkou z roku 1656. Dokumentace proběhla 20. 8. 2011.

¹¹⁴ Zvon dokumentován 29. 1. 2005.

¹¹⁵ Informace pochází ze strojopisu s názvem *Die Glockengiesser von Böhmen und Mähren* od Augustina Jungwirtha, který zřejmě nikdy oficiálně nevyšel. Zřejmě jedinou fotokopii tohoto díla v ČR vlastní zvonař Petr Rudolf Manoušek a pochází z pozůstalosti po kampanologovi Jaroslavu Dobrodínském. Viz JUNGWIRTH, Augustin. *Die Glockengiesser von Böhmen und Mähren*. Salzburg: Stift Michaelbeuern, 1940. Stránky jsou číslovány ručně.

Sedmnácté století, zvláště jeho první třetina, nebylo zřejmě nijak šťastné období. Odraz doby, respektive neblahé události roku 1620 vylíčil zvonařský mistr, který své dílo nesignoval,¹¹⁶ na zvonu z téhož roku, jenž je zavěšen na věži kostela sv. Petra a Pavla ve Žlunicích u Jičína. Nápis na zvonu, přes složitost jeho rozluštění, zní přibližně: „O, plač má milá duše a dej, ať tekou tvé slzy dnem i nocí...“¹¹⁷

Stejně jako zvony z 16. století jsou i v tomto století díla často velice bohatě zdobena. Reliéfy a ornamenty známých mistrů se někdy objevují na zvonech podepsaných zcela jinými jmény. Jedná se buď o pokračovatele původní zvonařské dílny nebo tovaryše zvonařského mistra, který se vyučil a založil si vlastní dílnu. Příkladem může být např. tovaryš Brikcího z Cinperka, Daniel Tapineus, který používal na svých dílech některé ornamentální pásy svého bývalého mistra. Vlastní zvonárnu si založil u Emauzského kláštera na Novém Městě pražském.¹¹⁸

Koruna zvonů má hladká i zdobená ramena. Stále se objevují ploché pletence nebo akantové rozviliny, někdy mezi svislými linkami, jednoduchá ramena mohou být zdobena reliéfy svatých či Múz. Objevují se také lví a stařecké maskarony, či ramena tvarovaná do podoby lvích nebo lidských hlav. Zdobené jsou i čepce zvonů, a to na ploše u koruny. Jedná se o jednoduché linky nebo drobné reliéfy, např. akantové listy a ornamenty. Pod čepcem jsou řádky nápisu, ornamentální pásy s rostlinnými nebo figurálními motivy: lidské a zvířecí postavy, lze najít i kombinaci obojího. Nápisové řádky jsou v linkách, dvojlinkách, či trojlinkách, nebo v úzkých linkách, z nichž vyrůstají bohaté akantové rozviliny. Od sebe jsou řádky oddělovány buď jen linkami nebo pásy akantových rozvilin či akantem ovíjeným kolem provazce. Mezi slovy bývají drobná znaménka: tečky, kosočtverečky, kytičky atd.

Plášť je zaplněn stále více reliéfy: Kalvárie, Pieta, Nejsvětější Trojice, Křest Krista v Jordáně, Svatá rodina, Ukřižovaný Kristus. Ze světců to jsou sv. Václav, sv. Štěpán, sv. Mikuláš, sv. Petr a Pavel, sv. Vavřinec, sv. Ignác, sv. Jan Nepomucký, ze světic: Panna Marie s Jezulátkem, sv. Barbora, sv. Ludmila atd. Zastoupení jsou dále čtyři

---

¹¹⁶ Podle osobního sdělení Petra Rudolfa Manouška je autorem zvonu zřejmě Donát Schrötter z Hostiného. Po bitvě na Bílé hoře je možno najít jméno mistra Schröttra mezi emigranty. Srov. WINTER, Zikmund. Zvonaři čeští v XVI. věku. *Zlatá Praha*, roč. 25, 1908, č. 50, s. 544.

¹¹⁷ Evidentně se jedná o verš ze Starého zákona z knihy Jeremiáš: „Z očí mých tekou slzy dnem i nocí bez přestání; nebo potřína bude velmi velice panna dcera lidu mého ranou náramně bolestnou.“ Srov. *Bible Svátá, aneb, Všecka svátá Písma Starého i Nového zákona*, Proroctví Jeremiáše proroka 14,17.

¹¹⁸ Srov. KYBALOVÁ, Ludmila, LUNGA, Radek a VÁCHA, Petr. *Pražské zvony*, s. 66 a 74.

evangelisté se svými atributy, panovnické znaky,¹¹⁹ šlechtické erby, městské znaky, okřídlené hlavy andělů, medailony s trigramem IHS,¹²⁰ nápisy v rámečcích i rozsáhlé volné nápisové řádky, prokládané drobnými ornamenty. Svátí jsou vytvořeni jako postavy stojící v prostoru, nebo na oblaku, někdy jsou umístěni ve vavřínových věncích či ve výklencích se sloupy. Nápisy vypovídají o donátorech, zastupitelích obce, uvádějí místo, kam byl zvon ulit, objevují se biblické citáty, někdy jsou to ale jen stručné a krátké modlitby či pouze řádek autorské signatury. Dá se najít i zvon, který má v nápisovém řádku několik posledních slov rozloženo menším písmem ve dvojřádku.¹²¹ Začátek nápisu může být označen rukou ukazující na první slovo v nápisu. Zvonaři používají svoje většinou neměnné autorské označení nebo umělecky vypracovanou zvonařskou značku.

4.3.1 RODINA PRICQUEYŮ A JEJICH DÍLO

Zvonařská rodina Pricqueyů, Johann starší a jeho synové Stephan a Johann, přišla do Čech z Lotrinska a ujala se v Klatovech opuštěné slévárny po zvonaři Martinu Jindrovi. Johann Pricquey st. brzy po svém příchodu do Klatov (1651) dosáhl domovského práva. Při příchodu do Čech byl již ženatý s Margaretou Besson. Z tohoto manželství pocházeli nejen zmínění synové Stephan a Johann, ale také dcera Margareta, roku 1652 provdaná za Melchiora Michelina, rovněž původem z Lotrinska. Michelin pracoval nejprve v Miláně, poté přesídlil do Čech a usadil se v Plzni. Sňatkem s Margaretou vstoupily rodiny Michelin a Pricquey do příbuzenského poměru. Synové Pricqueyů se vyučili u svého otce a stali se jeho pomocníky a dědici. S Michelinovými zachovávali nejen přátelské vztahy, ale vstoupili také do obchodního spojení, přičemž si vzájemně vypomáhali např. výtvarnou výzdobou zvonů: formami ke zhotovení písma a ornamentů, a také při větších a nálehavějších zakázkách. Johann Pricquey st. zemřel v Klatovech 27. 1. 1659.¹²²

Mladší syn Johanna st. a Margarety, Johann, se narodil v roce 1624 v Lotrinsku. Před tím, než se přestěhoval do Mladé Boleslavi, pracoval se svým otcem a starším

---

¹¹⁹ Zvon sv. Kateřina na hradě Karlštejně od Daniela Tapinea z roku 1605 je zdoben iniciálou R s císařskou korunou nad horní částí písmene, tedy odkazem na Rudolfa II. Zvon dokumentován 15. 7. 2000.

¹²⁰ Trigram IHS nebo také JHS je zkratka jména Ježíš, resp. Jesus, v řečtině. Hojně se vyskytuje jako nápis a monogram mezi jezuity. Znamenají také Jesus Hominum Salvator, tedy Ježíš lidí spasitel. Viz *Ottův slovník naučný*. 12. díl, Ch-Sv. Jan, str. 493.

¹²¹ Toto rozložení slov nápisu se nachází na výše uvedeném zvonu z roku 1620 ve Žlunicích u Jičína.

¹²² JUNGWIRTH, Augustin. *Die Glockengiesser von Böhmen und Mähren*, s. 63.

bratrem Stephanem v Klatovech. V Boleslavi působil od roku 1659. Svoji mladoboleslavskou slévárnu vybudoval v zámku (později kasárna). Jméno *Pricquey* brzy dosáhlo po celých Čechách velkého věhlasu. Johann ml. byl také zvolen městským radním. Oženil se s Kateřinou Matausovou, s níž měl syna Nicolase. Ulil přes sto zvonů, z nichž mnohé se dosud nacházejí na nejrůznějších místech v Čechách. Kromě nápisů nesly všechny autorskou značku I(zvon)P. Zvony mají bohatou výzdobu: květiny, ovocem ověšené stromy, akantové listy, nápisy, reliéfy svatých. Často se objevuje Královna nebes, neboť Johann Pricquey ml. byl jejím upřímným ctitelem. Důkazem dobré pověsti, které se Pricqueyové těšili, je okolnost, že Johann byl přijat za měšťana Nového Města pražského a spolu s bratrem Stephanem odlili 21. 11. 1681 mistrovský zvon pro Jindřišskou věž a několik dalších zvonů v Praze. Johann Pricquey ml. zemřel v Mladé Boleslavi 2. 10. 1697 ve věku 73 let.¹²³

Johannův syn Nicolas se narodil kolem roku 1675 v Mladé Boleslavi. Na zvonech je patrná škola jeho otce, po němž zvonárnu převzal. Jsou doloženy Nicolasovy zvony z let 1704–1747.¹²⁴ V městských knihách, v kronice, kterou sám sepisoval a na všech svých zvonech užíval italskou podobu svého jména: Nicolao. Nicolas byl zřejmě posledním zvonářem v Mladé Boleslavi. Za jeho nejmladší (a pravděpodobně také poslední) dílo je považován zvon s letopočtem 1743, který byl ulit pro klášter v Želivě.¹²⁵

Starší syn Johanna st., Stephan Pricquey, se narodil roku 1610 v Lotrinsku. Po smrti svého otce převzal roku 1659 klatovskou huť, v níž do té doby spolupracoval. Poté samostatně pracoval ještě 35 let. Z té doby je známo přes 60 zvonů. Mnoho z nich bylo však zničeno požáry. Také jeho dům v Pražské a dílna ve Václavské ulici byly zničeny požárem, založeným francouzskými žháři 8. 7. 1689. Tehdy padly za oběť téměř celé Klatovy. Se svou ženou Zuzanou, dcerou měšťana Daniela Sedleka, měl šest dětí, z nichž nejstarší Anna Magdalena žila do své smrti roku 1733 v Nepomuku. Syn Johann Daniel se po otcově smrti v roce 1695 stal dědicem hutí. Ostatní synové Václav, Michael a Karel byli tehdy ještě nezletilí.¹²⁶

Johann Daniel Pricquey se narodil v Klatovech.¹²⁷ Již za života svého otce začal s vlastní tvorbou. Bez ohledu na vývoj uměleckého slohu a v této souvislosti potřebné

---

¹²³ Tamtéž, s. 66.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ BAREŠ, František. *Zvonáři a konváři mladoboleslavští*. V Praze: F. Bareš, 1894, s. 4-5.

¹²⁶ JUNGWIRTH, Augustin. *Die Glockengiesser von Böhmen und Mähren*, s. 66.

¹²⁷ Augustin Jungwirth bohužel neuvádí, kterého roku.

změny stylu však zcela zachoval výtvarnou výzdobu svých předků. Dokonce své výrobky signoval i otcovým mistrovským znakem: S(zvon)P. Spoléhal evidentně na staré dobré jméno slévárny *Pricquey*, a nechtěl její pověst narušovat novými moderními motivy. Roku 1696 se oženil s Annou Solcovou. Roku 1723 se stal městským rychtářem. Z manželství vzešla jedna dcera a jeden syn, Johann Anton, který se však věnoval studiu práv. Tím zaniklo v rodině Pricqueyů z Klatov zvonařské řemeslo. Pokračovatelé rodu nevedli dílnu dále také proto, že výroba zvonů se stala v důsledku dokončení protireformace nevýnosnou. Johann Daniel Pricquey zemřel v Klatovech 26. 10. 1730.¹²⁸

Zvony, které budou níže představeny, jsou velice hodnotnými díly rodiny Pricqueyů. První z nich vznikl ve spolupráci bratrů Stephana a Johanna ml. v roce 1663 a je zavěšen v obci Hlasivo u Tábora, druhý pochází z dílny Johanna Pricqueye mladšího z roku 1667 a visí na věži kostela sv. Jakuba Většího v Kopidlně, třetí zvon odlil Stephan Pricquey roku 1685 a je zavěšený na zvonici v Čížové u Písku.¹²⁹

Hlasivo – kostel Narození Panny Marie

Podle textu v nápisu byl zvon přelit z některého staršího díla. Zvon má šestiramennou korunu, zdobenou dvěma svislými linkami. Na čepci jsou dvě linky a na spodní z nich proti sobě čtyři akantové listy do kříže. Pod čepcem je ve dvojlinkách pás úzkých akantových listů a pod pásem dva řádky nápisu, oddělené od sebe dvojlinkou:

1. (křížek, ukazující ruka) TENTO ZWON KE CZTI CHWALE BOZY NA GMENO SWATEHO MARKA EWANGELISTY
2. Z NAKLADV ZADVSSY HLASYWSKYHO W MIESTIE SOBIESLAWI GEST PRZELITY LETA PANIE

Pod nápisem je v jednoduchých linkách pás akantových rozvilin, pod ním pás akantových listů ve dvou vrstvách. Plášť je zdoben pětiřádkovým autorským podpisem v latině:

1. STEPHANVS PRICQVEY CIVIS
2. GLATTOVIENSIS . ET IOANNES
3. IVNIOR FRATER EIVS . CIVIS
4. BOLESLAVIENSIS IVNIOR FVSORES
5. CAMPANARVM FECERVNT

---

¹²⁸ Tamtéž, s. 78.

¹²⁹ Zvon v Hlasivě byl dokumentován 30. 8. 2008, v Kopidlně 19. 8. 2004, a v Čížové 8. 5. 2010.

Napravo od tohoto nápisu je andílčí hlavička s křídly, dále reliéf poprsí evangelisty Marka, v rukách držícího knihu, nalevo od něj je lev, pod Markem se nachází ornament s motivem maskaronu, nad reliéfem je letopočet 1 6 6 3 a z každé strany malá okřídlená andílčí hlavička, dále je větší andílčí hlavička s křídly a dále nalevo Kalvárie (pod celým výjevem je ornament tvořený z akantových úponků). Nad věncem jsou tři a na věnci dvě linky.

Kopidlno – kostel sv. Jakuba Většího

Koruna zvonu je šestiramenná, zdobená maskami a dvěma svislými linkami. Na čepci u koruny jsou na lince proti sobě do kříže akantové reliéfy a andílčí hlavičky s křídly. Pod čepcem je ornamentální pás s motivem květin a váz s květinami. Níže jsou ve dvojlinkách dva řádky českého nápisu, oddělené od sebe dvojlinkou, které vypovídají o funkci zvonu:

1. GA ZWON PANA BOHA CHWALIM KNIEZSTWO LID K MODLENI BVDIM
SWATKI HLASEM
2. OSLAWVGI MRACZNO ZWVKEM ZAPVZVGI TEZ MRTWE SMVTNIE
LITVGI (rozeta) LETHA PANIE (rozeta) 1667 (rozeta)

Pod spodní dvojlinkou jsou po obvodu pláště reliéfy svatých, mezi nimiž se nacházejí andílčí hlavičky s křídly: Jan Křtitel s vysokým křížem a beránkem u nohou, dále ve sloupové edikule Panna Maria s Jezulátkem, sv. Jakub (u nohou má nápis IACOBE) a opět ve sloupové edikule sv. Kateřina se zlomeným kolem. Pod reliéfy je ve dvojlinkách ornamentální pás z akantových úponků a štítků s trigramem IHS. Níže jsou taktéž po obvodu pláště nápisy. Pod reliéfem sv. Jana Křtitele je umístěn šestiřádkový nápis, oznamující požár města, který vypukl 8. 6. 1667 a při němž se rozlily tři zvony, zavěšené na kostelní věži původně:

1. HENDRICH SAMOEL, S. GSELITC X: G. W. H. M.
2. TOHO CASV WSSECH PANSTWI HEGTMAN GEHO
3. WELICA SNAZNOSTI A NACLADV TITO 3. ZWONI
4. KTERE SE PRZI ZHORZENI MESTECZK(A).
5. MDCLXVII. 8 IVNI ROZPVSTILI ZASE
6. SLITE GSAV

Do dvou dolních řádků zasahuje nezřetelný erb. Napravo je třířádkový nápis:

1. FRANCISCVS ERNESTVS SCHLICK
2. COMES. A. PASSAV. ET
3. WEISKIRCHEN¹³⁰

Pod nápisem je vavřínový věnec s rodovým erbem Šliků z Holiče. Dále (pod reliéfem sv. Jakuba) jsou další dva dvouřádkové nápisy:

1. KNIEZ ONDRZEG W: KOHELIVS
2. FARARZ WELINSKY A KOPIDLENSKY. MP.

a dále

1. ONDRZEG WACZLAW HOCHMAN
2. PISARZ DVCHODNI

Pod tímto nápisem je rodový erb s dvouocasým lvem, na přikryvadle s labutí. Napravo od erbu je další, velmi nezřetelný erb s příčným pruhem a figurou.

Dále (pod edikulou se sv. Kateřinou) je reliéf Kalvárie. Napravo od kříže se nachází třířádkový autorský podpis v latině:

1. IOANNES PRICQVEY
2. NEOBOLESLAVIENSIS
3. ME (zvonařská značka) FVDIT

Nad věncem jsou tři a na věnci dvě trojlinky.

Čížová – zvonice u kostela sv. Jakuba staršího

Zvon má šestiramennou korunu, zdobenou maskami. Pod čepcem je pás květinových rozvilin a lilií. Pod tím je ve dvojlinkách řádek latinského nápisu:

+ A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE (kytička)

Pod tím jsou linkou oddělené dva řádky nápisu v češtině, podle nějž byl zvon přelit ze staršího díla:

1. (ukazující ruka) LETA PANIE 1596 VROZENY PAN MIKVLASS DEYM Z TRZITEZE¹³¹ A NA TZYZOWEG, TENTO ZWON KE CZTI

¹³⁰ Šlikové z Holiče původně pocházeli z Chebu, později se stali jedním z nejbohatších panských rodů v Čechách. Jindřich Šlik, poslal roku 1620 do bitvy na Bílé hoře pluk Moravanů, z nich většina padla. Sám byl zajat a přešel na císařskou stranu, kde se časem dopracoval k vysokým vojenským hodnostem. Byl přijat za říšského hraběte, zdědil Planou a získal Kopidlno, Veliš, Ploskovic a Kunštát. V Čechách zůstala větev rodu na Kopidlně, jejíž potomci žijí dodnes. Srov. MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník*, s. 59-60.

¹³¹ Deymové jsou český vladický rod ze Střítěže u Milevska. Připomínají se již v polovině 14. století. Během 15. a 16. století sídlili na Písecku ve dvou větvích, a to na Čimelicích a na Čížové. Deset členů rodu bylo stiženo pokutami po bitvě na Bílé hoře, a někteří odešli do emigrace, z čehož vznikly větve rodu v Prusku, Slezsku a Bavorsku. Česká větev byla roku 1708 povýšena do panského a roku 1730 do hraběcího stavu. Potomci Deymů žijí dodnes. Srov. MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník*, s. 37.

2. (ukazující ruka) A CHWALE BOZI SLITI DAL, POTOM Z ODKAZV VROZENEO P. HENRICHA DEYMA NA DRHOWLI ZNOWV PRZELITI GEST (kytička)

Pod nápisem je linka a pod ní na lince zavěšený pás akantových rozvilin a listů. Plášť je zdoben četnými reliéfy: vavřínovým věncem s reliéfem sv. Jakuba s poutnickou holí, dále napravo ve výklenku se sloupy Panna Maria s Jezulátkem, stojící na půlměsíci, napravo od výklenku se nachází vavřínový věnec s latinským autorským podpisem ve čtyřech řádcích:

1. STEPHANVS
2. PRICQVEY, CIVIS
3. CLATTOWIENSIS
4. ME FVDIT

Dále napravo je vavřínový věnec s reliéfem sv. Vavřince s rožněm,¹³² dále vavřínový věnec s rodovým erbem Deymů s husou a kříž s Kristem. Pod ním je nad věncem uveden rok odlití: LETA PANIE (kytička) 1685 (kytička)

Pod tím jsou po celém obvodu zvonu tři a na věnci dvě linky.

4.4 ZVONY Z 18. STOLETÍ

V 18. století pokračoval úpadek českého zvonařství. V Čechách se i nadále objevovali zahraniční zvonaři, což mělo za následek ztrátu domácích tradic, kterou vytvořili přední čeští mistři první poloviny 16. století. Dříve příchozí cizí zvonařské rodiny v českých zemích zůstávaly a jejich řemeslo prosperovalo. Postupem času začala být opomíjena akustická stránka díla: důležitým se stal hlavně souzvuk hlavních tónů, alikvotní tóny nebyly příliš respektovány.¹³³ Nápis na zvonech převažovaly německé a latinské.

K negativním změnám docházelo i z hlediska výtvarné výzdoby. Zvony jsou často takřka přezdobené, jednotlivé výtvarné prvky, např. ornamentální pásy, splývají do sebe, reliéfy svatých jsou velmi plastické a často zasahují do ostatních ornamentů, které jsou z toho důvodu přerušované a působí méně přirozeně, než na dřívějších dílech.¹³⁴ Zdobené, a to mnohdy příliš vrstevnatými reliéfy, jsou i části korpusu, kterým se

¹³² Viz obrazová příloha, obrázek 5, s. 56.

¹³³ Srov. MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*, s. 32.

¹³⁴ Tamtéž.

středověcí mistři kvůli co nejlepšímu výslednému tónu zvonu zásadně vyhýbali, nebo se snažili, aby byl ornamentální pás co nejplošší, téměř splývající s povrchem zvonu.

V 18. století působili v českých zemích kupř. tito zvonáři: Valentin Lissiak (Lišák), který užíval na svých zvonech autorské označení v němčině, většinou v podobě: „Valentin Lissiak goss mich auf der Kleinseite Prag“¹³⁵ nebo „Valentin Lissiack hat mich gegossen in der Königl Klein Residentz Stadt Prag.“¹³⁶ Nápisy na jeho zvonech jsou však také latinské a české. Zachariáš Dietrich a jeho synové Zachariáš ml., Jan¹³⁷ a Vít působili na Novém Městě pražském, potomci zpočátku společně, později každý ve své vlastní dílně. Nápisy užívali německé, latinské i české.¹³⁸ Dále působila v Praze rodina Kühnerů: Jakub Konrád Kühner, který na zvonech užíval německých nápisů, a snad blízký příbuzný nebo dokonce jeho syn Jan Jiří Kühner, který svá díla zdobil většinou stručnými českými, německými a latinskými nápisy a autorským podpisem: „J. G. Kuhner fudit me Pragae“ nebo „J. G. Kuhner goss mich in der Stadt Prag.“ Další zvonář z tohoto rodu je Jan Václav Kühner, který se zabýval sléváním kovů od roku 1788 do roku 1801.¹³⁹

V Českých Budějovicích působil v 18. století Jiří Václav Kohler. Byl velice činným zvonářem a jeho díla pocházejí z období 1723–1750. Celkem je známo 42 jeho zvonů, ale původně jich muselo být daleko více.¹⁴⁰ V Plzni začala působit rodina Pernerů, jejíž druhá větev se později usadila v Českých Budějovicích. Pernerové podle rodinné paměti pocházejí z Bernu ve Švýcarsku.¹⁴¹ Zakladatelem plzeňské větve byl Jan Perner (1667–1760),¹⁴² jehož pobyt v Plzni je doložen poprvé roku 1699. Zvony odlité Janem Pernerem jsou známy od roku 1703. Po něm v Plzni působil syn Josef, který převzal zvonářskou dílnu v roce 1741 a vedl ji až do své smrti. Josef Perner odlil zvony o celkové hmotnosti více než 15 000 kg. Zemřel ve věku 54 let. Jeho vdova Anna se znovu provdala,

---

¹³⁵ Srov. RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonářství*, str. 33.

¹³⁶ Podpis na zvonu z roku 1739, zavěšeném v Libochovicích na Litoměřicku. Dokumentován 7. 7. 2005.

¹³⁷ Zvon Zachariáše Dietricha ml. z roku 1754 visí např. v rotundě sv. Petra a Pavla na Budči. Je zdoben osmiřádkovým českým nápisem, reliéfy sv. Petra a Pavla, erbem Kolovratů a latinským autorským podpisem. Zvon byl dokumentován 27. 9. 1997. Zvon z roku 1755 od Jana Dietricha se nachází např. v Majdaleně. Je zdoben reliéfy sv. Františka Xaverského a sv. Ignáce z Loyoly a dvěma sedmiřádkovými nápisy v latině. Zvon byl dokumentován 1. 9. 2011.

¹³⁸ Srov. RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonářství*, s. 34.

¹³⁹ Tamtéž, s. 35–36.

¹⁴⁰ PLETZER, Karel. Českobudějovičtí zvonáři do 2. poloviny 18. století. *Jihočeský sborník historický* 1977, č. 1–4, s. 35–36.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 65.

¹⁴² Viz Posloupnost zvonářství rodu Pernerů – obrázek 6, str. 57. Zdroj: HUČKA, Jan. Zvonářské dílny rodu Pernerů v Plzni. *Rozpravy Národního technického muzea v Praze*, 181, Z dějin hutnictví 33. Praha: Národní technické muzeum, 2003, s. 99.

a to za zvonaře Jakuba Viléma Seitze. Seitz vedl zvonárnu až do plnoletosti Pernerova druhorozeného syna Petra Pavla.

První syn Josefa a Anny, Jan Josef Perner (1747–1804), se vyučil zvonařem u svého otce. Po jeho smrti odešel na zkušenou do Německa. Když se roku 1772 vrátil do Čech, přijal práci u zvonaře Antonína Pögla (Bögla) v Českých Budějovicích. Po Pöglově smrti převzal jeho zvonárnu a stal se tak zakladatelem budějovické zvonařské větve rodu Pernerů. Své zvony odléval v nedaleké obci u Českých Budějovic, Suchém Vrbném. Ulil a přelil mnoho zvonů a cimbálů na věže v jižních, západních i východních Čechách. Druhý syn Josefa Perner, Petr Pavel Perner (1764–1848), pokračoval se zvonařstvím v Plzni. Vyučil se u svého nevlastního otce Seitze. Zvonařské živnosti se ujal po dosažení plnoletosti a Seitzově smrti v roce 1793. Své zvony označoval značkou PPP.¹⁴³

Na zvonech z 18. století najdeme četnou výzdobu v barokním a rokokovém stylu: Koruna zvonů bývá hladká nebo zdobená maskarony, někdy jsou ramena vytvarovaná do lvích či lidských hlav. Čepec může být kolem koruny zdoben linkami, občas jsou na čepci i drobné ornamenty: akantové listy, zvířecí motivy,¹⁴⁴ medailony se svatými. Pod čepcem jsou nápisy v jednoduchých linkách nebo v linkách, z nichž vyrůstají směrem k čepci i směrem do středu korpusu mohutné akantové rozviliny. Slova v nápisech mohou být oddělována různými znaménky, ale je to již méně časté. Začátek nápisu je označen křížkem nebo ukazující rukou. Pod čepcem bývá v linkách autorská signatura se jménem zvonaře a rokem ulití zvonu. Dále je horní část pláště zdobena pásy akantových listů v jedné nebo ve dvou vrstvách, pásy s figurálními motivy, velmi plastickými pásy s rostlinnými motivy, slunečnicovými a ovocnými festony, andílky se stuhami a věnci apod. Prostředek pláště je zdoben reliéfy světců a světic: Kristus na kříži, který objímá Marie Magdaléna, Kalvárie, Panna Maria s Jezulátkem, výjev Korunování Panny Marie, sv. Florián, sv. Markéta, sv. Kateřina, sv. Josef, sv. Petr, sv. Pavel, sv. Jiří, sv. Mikuláš, sv. Václav, sv. Vít, patroni města, pro které byl zvon ulit.¹⁴⁵ Světci stojí buď volně v prostoru nebo na oblacích, či podstavcích, tvořených akantovými rozvilinami nebo listy. Výzdoba sestává také z rodových erbů a městských znaků. Často je nějakou

---

¹⁴³ HUČKA, Jan. Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni, s. 97.

¹⁴⁴ Na zvonu Jiřího Václava Kohlera z roku 1728 v Českých Budějovicích na zvonici u chrámu Obětování Panny Marie je na čepci na jedné straně figurka raka, naproti úhoře. Zvon byl dokumentován 5. 6. 2008.

¹⁴⁵ Na zvonu Bumerin od Silvia Kreuze z roku 1723, který je zavěšen na budějovické Černé věži, se nacházejí reliéfy sv. Auratiána a sv. Donáta. Zvon byl dokumentován 12. 8. 1998.

reliéfní výzdobou pokryt téměř celý povrch pláště a postavy svatých a erby zasahují do ornamentálních pásů. Plášť zdobí také mnohořádkové nápisy bez rámečku i v rámečcích. Někdy je nápis chronogramem, tedy je v něm zakódovaný rok ulití zvonu, a to pomocí v textu zvýrazněných římských číslic zastoupených písmeny, která jsou větší než převážná většina ostatních písmen nápisu.¹⁴⁶ Nad věncem a na věnci jsou dvě, tři i celé soustavy linek (některé mohou být širší než ostatní). Na věnci se objevují i vlysy s rostlinnými nebo figurálními motivy.

4.4.1 RODINA SCHÖNFELDŮ A JEJICH DÍLO

Pro 18. století bylo těžké najít vhodného zástupce, který by mohl reprezentovat tvorbu s českými nápisy. Vinu na tom má i rekvizice zvonů v 1. a 2. světové válce, neboť díla 18. století v době války příliš nespádala pod památkovou ochranu. O rekvírovaných zvonech zůstaly jen archivní záznamy, mnohdy však ani ty ne.¹⁴⁷ K tomu, jak již bylo výše řečeno, se často nejednalo o akusticky cenné nástroje. Památným zvonům z 15. a 16. století mohly těžko konkurovat. Do počátku 20. století bylo také zvykem puklé zvony místo složitých oprav přelévat na nové, což je často uvedeno v nápisu přelitého díla. Tím však byl původní zvon navždy ztracen.¹⁴⁸

Jako zástupce 18. století bude představen rod Schönfeldů z Prahy. Schönfeldové byli německá, široce rozvětvená zvonařská rodina. Svou dílnu měli v Praze na Starém Městě. Působili v 17. a 18. století, zhruba mezi léty 1650–1733. Mnoho jejich zvonů bohužel zničily válečné rekvizice.

První z této rodiny, kdo se připomíná, je Fridrich Michael Schönfeld, který lil zvony již v 17. století, zřejmě v období 1660–1685. Jeho syn, Antonín, se narodil v roce 1674 v Praze. Konvářství provozoval v dílně svého otce v letech cca 1690–1720. Zvony z jeho dílny mají obvykle pouze německé nápisy, ale najdou se i díla s češtinou.

---

¹⁴⁶ Chronogram s rokem ulití se nachází např. na v poznámce 139 uvedeném zvonu J.V. Kohlera, kde nápis zní: A FVLMINE ET GRANDINE EX VRGENTE LIBERET NOS SANCTVS PRAESENS (= letopočet : M D C LL X VVV III = 1728)

¹⁴⁷ První rekviziční etapě předcházela poměrně důkladná dokumentace, která zahrnovala fotografie, popisy a dokonce i sádrové odlitky výzdoby zvonů. O rok později ve druhé vlně zmizely však až na výjimky všechny zvony od hmotnosti cca 30 kg výše, většinou bez podrobné evidence. MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*, s. 34.

¹⁴⁸ Situace se naštěstí změnila: „Brzy po I. světové válce a po rekvizicích zvonů bylo zřejmé, že pokud se zbylé zvony budou i nadále „opravovat“ přelítím, brzy žádné historické zvony nebudou. Podle dostupných historických dokladů obě válečné rekvizice 20. století připravily české země o více než 12 000 zvonů všech kategorií.“ MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*, s. 122.

Posledním známým zástupcem rodiny je Josef Michal František Schönfeld, který konvařskou živnost v Praze provozoval ve druhé čtvrtině 18. století.¹⁴⁹

Jako příklady díla budou opět představeny tři zvony. První z nich byl ulit roku 1707 a je zavěšen v Praze-Radotíně, druhý je z roku 1710 a své místo má v Janově u Mladé Vožice.¹⁵⁰ Oba zvony ulil Antonín Schönfeld. Třetí dílo je čerpáno ze záznamů *Soupisu památek, politického okresu Kladenského*. Tento zvon, který podlehl válečné rekvizici, byl ulit roku 1733, a to posledním Schönfeldem, Josefem Michalem Františkem.

Praha-Radotín – kostel sv. Petra a Pavla

Zvon má šestiramennou korunu. Pod čepcem je jednoduchá linka a pod ní pás akantových listů v jedné vrstvě. Plášť zdobí reliéfy sv. Tomáše s kopím a knihou a sv. Jana Nepomuckého s palmovou ratolestí a křížem. Pod nimi je ozdobná zvonařská značka s latinským autorským označením ve čtyřech řádcích:

1. VETERO
2. PRAGAE: FUSA.
3. AB: ANTONIUS
4. SCHÖFELDT

Po stranách značky je uveden rok ulití zvonu: ANNO (značka) 1707.

Naproti je český třířádkový nápis:

1. K WETSY SLAWE P. BOHA S. TOMASSE AP.
2. B: IANA NEPO: ZLITEG ZWON TENTO NAKLA:
3. DEM TOMASSE GELINKA.

Nad věncem je soustava linek a na věnci jedna linka.

Janov u Mladé Vožice – kostel Všech Svatých

Zvon podle údajů v nápisu pochází ze staršího díla, jež bylo nějakým nedopatřením poškozeno takovým způsobem, že zvon musel být přelit.

Koruna zvonu má šest ramen. Pod čepcem je ornamentální pás s motivem andílků mezi rostlinnými rozvilinami. Plášť zdobí reliéf Panny Marie s Jezulátkem, stojící na půlměsíci, v pravé ruce drží žezlo. Pod tím je umístěna rozeta a pod ní na věnci ozdobná zvonařská značka (medailon) s latinským autorským označením v pěti řádcích:

¹⁴⁹ Srov. RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*, s. 32.

¹⁵⁰ Zvony byly dokumentovány 5. 8. 2009 (Radotín) a 25. 8. 2010 (Janov).

1. ME FECIT
2. ANTONIUS SCH
3. ONFELDT CAM
4. PANARVM FUSOR
5. PRAGAENSIS

Pod tím je ve stužce uveden rok ulití zvonu 1710. Naproti je šestiřádkový nápis:

1. WLETHV PAN 1500 TENTO ZWON W NOWIE LYTY GEST BYL A GSAV
ZE SKRZE
2. NESSTASTNAV PRZIHODV ROZRAZENY ZASE W 1710 LETIE PRZELYTY
3. A RENOWIROWANY ZA DVCHOWNY SPRAWY WELEBNEHO PANA
PATERA
4. FRANTISSKA MAGE TEN CZAS FARARZE TEZ VROZENEHO PANA FRAN:
5. TISSKA IGNATIVSA IAHORZKEHO ZRZIZENEHO HEGTTMANA PANSTWI
6. MLADO WOZIZKEHO MILZYNSKEHO KAMBERSKEHO¹⁵¹

Nad věncem jsou tři a na věnci dvě linky.

Kladno – děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie

Zvon je zapsaný jako umíráček. Není uvedeno, kolik ramen měla koruna. Pod čepcem byly květinové girlandy. Plášť zdobí medailon s motivem „Utrpení Panny Marie“, reliéf Ježíše Krista a Nejsvětější Trojice, dále šestiřádkový český nápis:

1. TENTO ZWON GEST KAVPENY Z NAKLADV
2. PANV MISTRV SPOLECZNYHO CZECHV
3. MIESTIS KLDNIE NA WIECZNAV PAMATKV
4. KDYZ BI PAN BVCH S TOHOTO SWIETA CASNAV
5. SMRTI POWOLATI RACZIL ABY SE S NIM ZVONILO
6. A ZA TV DVSSY POMODLENI CZINILO.

Na věnci byla signatura v němčině: GOSS MICH FRANTZ SCHÖNFELDT IN DER
KÖG = ALTSTADT PRAG Ad – 1733.¹⁵²

¹⁵¹ Viz obrazová příloha, obrázek 7, s. 58.

¹⁵² WIRTH, Zdeněk. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století, XXVI. politický okres Kladenský*. V Praze: Nákladem Archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907, s. 77-78.

4.5 ZVONY Z 19. STOLETÍ

Také v 19. století se na území českých zemí pokračovalo v odlévání nových či přelévání starších zvonů. Jednalo se však i nadále většinou o německé zvonaře. Ve slévání kovů v Praze pokračovala např. rodina Kühnerů, konkrétně František Josef Kühner, jehož díla jsou známa ze samého počátku 19. století. Poslední člen z této rodiny, který provozoval konvářství na Novém Městě pražském, byla vdova po Janu Václavu Kühnerovi, Anna Marie, působící také na samém počátku 19. století.¹⁵³

Další pražskou zvonařskou rodinou, působící na pražském Novém Městě, byli Bellmannové. Svoji huť měli v Široké ulici, kde v 16. století odléval svoje zvony Brikcí z Cinperka. Karel Bellmann starší se zabýval zvonařstvím v období 1816–1855, jeho syn Karel ml. mezi roky 1856–1869 a dcera Karla ml., Anna, do roku 1876.¹⁵⁴

V tomto období se zvonaři vraceli zpátky k jednodušší výzdobě a zvony nejsou tak bohatě zdobené. Z dřívějšího období zůstává ornamentální výzdoba oblasti věnce.¹⁵⁵ Z 19. století se stejně jako z předchozího díky rekvizicím zachovalo jen málo zvonů. Důležitým kritériem pro výběr zvonů k rekvizicím bylo právě jejich stáří. Díky tomu byla zachráněna hlavně díla z 15. a 16. století, mladší zvony se zachovaly jen výjimečně, což platí i pro století 17. a 18. Většina zachovaných zvonů z 19. století jsou umíráčky a sanktusníky, tedy zvony menší velikosti.¹⁵⁶

V 19. století se také objevují vedle zvonů bronzových zvony lité z ocele. Podle Dr. Skočdopole,¹⁵⁷ který se o ocelových zvonech zmínil v některé ze svých prací, tvrdil, že železné zvony nejsou zcela nové, ale že se objevily už ve středověku. Mnozí lidé se prý domnívají, že zvony kované z plechu jsou ještě starší než bronzové, tedy že první zvony byly železné.¹⁵⁸ Zvonařské dílny od středověku ale pracovaly hlavně s cínem a mědí, tedy s bronzem. Až 19. století se k ocelové litině opět vrátilo více. Cena ocelových zvonů totiž byla téměř o polovinu nižší, než cena zvonů bronzových.¹⁵⁹

---

¹⁵³ Srov. RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonařství*, s. 36.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 37.

¹⁵⁵ Srov. KYBALOVÁ, Ludmila, LUNGA, Radek a VÁCHA, Petr. *Pražské zvony*, s. 94.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 94-95.

¹⁵⁷ Autor, který se o Dr. Skočdopole zmiňuje, ve své práci bohužel neuvedl o dotyčném žádné informace, jež by jej přiblížily. Viz PROCHÁZKA, Jakub. *Zvony a věže kostelní v církvi katolické*. V Brně, Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny Benediktinů, 1883, s. 12. Je možné, že se jedná o kulturního historika Františka Skočdopole (1852-1919), který je uveden mezi autoritami Národní knihovny.

¹⁵⁸ Tamtéž.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 13.

Železné zvony také nepodléhaly rekvizicím, tudíž zůstaly na svých věžích dodnes. Jejich výrobcem byla v této době např. německá společnost Bochumverein Giesserei.¹⁶⁰

Zvony z 19. století mají jednodušší výzdobu, která se blíží téměř 15. - 16. století: Koruna bývá čtyřramenná, šestiramenná, hladká i zdobená, tvarovaná do podoby lvích nebo lidských hlav. Objevuje se koruna talířová,¹⁶¹ která značně usnadňuje i přes svou netradičnost manipulaci se zvonem při jeho otáčení, pokud je již vytlučen a je nutné, aby srdce tlouklo do jiného místa. Horní část korpusu zvonu může být bohatě zdobena květinovými girlandami, akantovými rozvilinami, pásy akantových listů, stylizovanými mísami s ovocem, i několika různými pásy pod sebou, oddělenými od sebe linkami. Střední část pláště zvonů pokrývají reliéfy svatých, většinou tradičně jeden či dva, může jich být po obvodu ale i více: sv. Jan Nepomucký, sv. Florián, sv. Prokop, sv. Vavřinec, sv. Václav (někdy na koni), Panna Maria, Kalvárie, Zvěstování Panně Marii, Nanebevzetí Panny Marie,¹⁶² medailony s biblickými motivy, městské znaky, rodové erby, ozdobné zvonařské značky. Často se (např. na zvonech rodu Pernerů) vyskytují po stranách světců akantové listy, rostoucí směrem vzhůru. Nápisů jsou převážně německé a latinské, vzácněji české. Nad věncem i na věnci jsou jedna, dvě nebo více linek, někdy ornamentální pás s rostlinným motivem v jednoduchých linkách nebo pás akantových listů.

4.5.1 RODINA PERNERŮ A JEJICH DÍLO

V 19. století pokračovala na českém území ve slévání zvonů rodina Pernerů, a to v obou svých působištích, tedy v Plzni a v Českých Budějovicích. V Plzni působil Václav Petr Perner (1803–1869), syn Petra Pavla Pnera a jeho ženy Elisabethy. Zvonařskou dílnu po svém otci převzal roku 1825. Oženil se s Terezií Steinbachovou, s níž měl 11 dětí. Ze zvonů, které Václav Perner ulil, byly největší dva z roku 1846

---

¹⁶⁰ Zvony z Bochumi se nacházejí např. v kostele sv. Martina v Bošilci, a to z roku 1868 (dokumentován 1. 12. 2004), v kostele sv. Jana Evangelisty v Blovicích z roku 1874 (dokumentován 17. 3. 2012) a v kostele sv. Vincence v obci Doudleby z roku 1876 (dokumentován 17. 1. 2005).

¹⁶¹ Talířovou korunu má např. zvon z roku 1895 od Hanse Pistoria z Chebu, zavěšený v Plzni na věži kostela sv. Prokopa a Martina v Lobzích. Zvon dokumentován 28. 3. 2011.

¹⁶² Více reliéfů svatých na svých zvonech ztvárňovali kupř. Holledererové. Na zvonu Johanna Hollederera z roku 1829, zavěšeném v Trhových Svinech, je Kristus na kříži, který objímá Máří Magdaléna, sv. Florián, Panna Maria Bolestná a sv. Prokop, na zvonu z roku 1868 Franze Seraphica Hollederera v Libníči jsou Panna Maria s Jezulátkem, mnich s dvojkřížem, sv. Roch, sv. Josef s Ježíškem, sv. Florián a sv. Jan Nepomucký. Zvony byly dokumentovány 4. 8. 2005 (Trhové Sviny) a 14. 2. 2005 (Libníč).

pro kostel v Mostu. Když do věže plzeňského chrámu sv. Bartoloměje uhořel roku 1835 blesk a věž shořela, byl osloven právě Václav Perner, aby odlil čtyři nové zvony. Do dnešní doby se zachoval jen sv. Prokop. Největší zvon Bartoloměj byl pro nedostatek zvonoviny dodán až roku 1838. Celková hmotnost všech zvonů Václava Pernerera činila asi 49 000 kg. Svoji výrobu rozšířil i na požární stříkačky a hodinové cimbály.¹⁶³

Robert Perner (1839–1903), mladší syn Václava Pernerera a Terezie, převzal zvanařskou dílnu roku 1861 a později také chalupu s kolnou a stodolou v Poděbradově ulici. V roce 1868 tam postavil dům s dílnou, kam přemístil zvonárnu. Roku 1871 Robert Perner založil společně s kotlářským mistrem Arnoštem Juránkem firmu Juránek a Perner, měděné a kovové zboží. Juránek se však po 17 letech znovu osamostatnil. Z toho důvodu v roce 1888 vznikla nová firma R. Perner, továrna na zboží kovové a zvanařství v Plzni. Kromě zvonů vyráběl také požární stříkačky. Robert Perner se nedočkal mužského potomka a byl tudíž posledním zvanařem jména Perner v Plzni. V plzeňské zvanařské dílně bylo ulito několik set zvonů, což je v rodině doloženo dochovaným seznamem. Poslední zvon byl v Plzni odlit v roce 1948 pro Ejpovice.¹⁶⁴

V Budějovicích pokračoval ve zvanařství Jan Karel Adalbert Perner (1778–1843),¹⁶⁵ syn Jana Josefa Pernerera, zakladatele budějovické zvanařské větve rodu Pernerů a jeho ženy Anny Františky. V jižních Čechách se dochovaly s jeho zvanařskou značkou¹⁶⁶ (zřejmě v důsledku rekvizic) hlavně menší zvony (umíráčky). *Soupis památek, politický okres Jindřicho-Hradecký* uvádí, že J. K. A. Perner roku 1815 přelil ze zvonoviny rozlitych zvonů, které zničil požár roku 1801, do proboštského kostela v Jindřichově Hradci čtyři zvony se jmény: Salvátor, Maria, Jan Křtitel a Petr Pavel.¹⁶⁷

Dalšími členy rodu, jejichž jména jsou známa, byli: Václav Perner, zřejmě bratr Jana Karla Adalberta. Zvony s jeho jménem se objevují v období mezi léty 1844–1854. Anton Ignác Perner (1824–1909), Adolf Perner, Josef Karel Perner¹⁶⁸ a Rudolf Václav Jan Perner (1850–1933).¹⁶⁹ Syn Rudolfa Václava Jana Pernerera a Emmy Josefy, Rudolf Perner (1899–1982), druhý tohoto křestního jména, je znám (nejen) ze svých autorských

¹⁶³ HUČKA, Jan. Zvanařské dílny rodu Pernerů v Plzni, s. 97.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 98. Ve studii jsou uvedeni i pokračovatelé plzeňské zvonárny, Jiří Zykmond a Karel Šulc.

¹⁶⁵ Původním jménem Perner Johann Karl. Jméno Adalbert si sám přidal. Srov. JUNGWIRTH, Augustin. *Die Glockengiesser von Böhmen und Mähren*, s. 59.

¹⁶⁶ Viz obrazová příloha, obrázek 8, s. 59.

¹⁶⁷ NOVÁK, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století, XIV. politický okres Jindřicho-Hradecký*. V Praze: Nákladem Archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901, s. 240-241.

¹⁶⁸ RYBIČKA, Antonín. *O českém zvanařství*, s. 43.

¹⁶⁹ JUNGWIRTH, Augustin. *Die Glockengiesser von Böhmen und Mähren*, s. 92.

podpisů na zvonech jako zvonař z Českých Budějovic a následně z Pasova. Po něm následovali ještě další dva, z toho poslední Rudolf Perner „IV.“ (*1968), vede pasovskou zvonárnu v současné době.¹⁷⁰

Také od zástupců rodiny Pernerů budou představena tři díla. Nejstarší z nich je zvon z roku 1824 od Petra Pavla Pernerera z Plzně, zavěšený na kostelní věži v Přešticích. Další dva ulil Václav Perner v Plzni roku 1835.¹⁷¹ Větší z nich se nachází na věži kostela sv. Jana Nepomuckého v Nepomuku, menší visí na věži chrámu sv. Bartoloměje v Plzni.

Přeštice – kostel Nanebevzetí Panny Marie

Koruna zvonu je šestiramenná, zdobená maskarony. Na čepci je jednoduchá linka. Pod čepcem jsou umístěny dva řádky nápisu, oddělené linkou (písmeno „Z“ je zrcadlově převrácené):

1. LETA PANĚ 1824 NÉCHAL MNE IOSEF LINDAUER DEKAN PRZESTICKÝ
2. (ukazující ruka) NAKLADEM DOBRODINCŮ A OSADNIKŮ PRZEZTICKÝCH PŘELITI

Plášť je zdoben reliéfy sv. Václava s praporem a štítem s orlicí, Kalvárie, sv. Vavřince s rožněm a palmovou ratolestí a Pannou Marií, nesenou anděly (Nanebevzetí Panny Marie). Nad věncem se nachází zvonařská značka Petra Pavla Pernerera. V horní části značky je královská koruna, pod ní medailon, ozdobený akantem a kolem vnitřního okraje medailonu signatura v němčině: PETER PAVL PERNER IN PILSEN, pod tím zvon, níže dvě zkřížené dělové hlavě a pod nimi kružidlo.¹⁷²

Ještě nížeji je po celém obvodu zvonu linka a pod ní ornamentální pás akantových úponků a rozvilin. Nad věncem je soustava linek různých šíří a na věnci dvě linky.¹⁷³

---

¹⁷⁰ Rodina Pernerů byla po konci 2. světové války, v roce 1946, odsunuta s dalšími německými rodinami z ČR do Německa a usadila se v Pasově, kde vybudovala novou zvonárnu, která je činná dodnes. Srov. MAREŠ, Jan, ed. Dům se zvonem stojí v Kněžské ulici: Co se kdy dobrého či zlého přihodilo člověku, učinili lidé. Nenajdeš cti bez odpuštění. *Česko-bavorské Výhledy*, 1993, 4(23), s. 3.

¹⁷¹ Zvon v Přešticích byl dokumentován 5. 4. 2008, v Plzni 8. 8. 1998 a v Nepomuku 25. 7. 2008.

¹⁷² Viz obrazová příloha, obrázek 9, s. 59.

¹⁷³ Podle informací, jež jsou na věži, byl zvon přelit z 12 let neužívaného zvonu, který pocházel z časů pánů na Švihově a Rýzemberku, nesl jejich znak a nápis v češtině: Letha 1650 tento zvon ke cti a chwale Panu Bohu a na nebe wzety blahoslawene Panne Marii. Gestli ty hdy a když se na nieg koliw bude zwonit, hled' se každý pobožny kržesřan pobožnie, pilnie a horliwie modlití, chceš-li sweho spasenij dogiti, nebo nicz bezpečnegssiho, abys mohl dogiti kralowstwi wieczneho, gako když to cziniti budess, lehkeho odpoczinyty dogdess. Andreas Hoffmann, M. P. Frydrych Kasspar Sswihowsky z Rýzemberka na Sswihowě a na Przychowicznych Luzanech a Nowych Dworzich G. M. C. Vznoseny k. Letha 1650.

Plzeň – chrám sv. Bartoloměje

Na věži plzeňské katedrály sv. Bartoloměje, která je nejvyšší kostelní věží v Čechách (výška 102,26 m), jsou v současné době zavěšeny dva zvony. Tím starším je zvon sv. Prokop, který byl ulit v roce 1835 Václavem Pernerem. Nese na svém plášti nápis s historickou událostí. V noci 6. 2. 1835 uhořel chrám sv. Bartoloměje blesk a věž shořela. Při tom byly zničeny i zvony, které se rozlily. Nová věž byla vybudována štíhlejší a nižší než původní a znovu ulité zvony do ní byly zavěšeny v březnu roku 1837.¹⁷⁴

Zvon má šestiramennou korunu, tvarovanou do lidských hlav. Pod čepcem jsou dvě jednoduché linky a pod nimi ornamentální pás laločnatých výběžků. Pod pásem je v jednoduchých linkách řádek autorského podpisu:

(ukazující ruka) VLITY GSEM OD WACLAWA PERNERA MNESSTANSKEHO
ZWONARE W PLZNI ROKU 1835

Pod nápisem je ornamentální pás reliéfů s motivem mísy s ovocem. Plášť zdobí reliéf sv. Prokopa s ďáblem na řetězu.¹⁷⁵ Naproti je osmiřádkový nápis, líčící důvod odlití nového zvonu po požáru věže (viz výše):

1. KDYZ NAS BLESK NA WEZI SPALIL *
2. A GIZ KOSTEL STALETY
3. Z DWAUCH STRAN POCAL HORETI
4. TU NAS PROKOP * * MUZNE HAGIL
5. CELE MESTO GEST OCHRANIL
6. MUZ PRESLAWNE PAMETI
7. * VI. VNORA 1835.
8. * * C. GENERAL HRABE HARTMAN KLARSTEIN.¹⁷⁶

Pod nápisem je soustava jednoduchých linek. Na věnci jsou dvě linky.

Nepomuk – kostel sv. Jana Nepomuckého

Původní zvon pocházel z roku 1775. Jeho autorem byl Jakub Vilém Seitz z Plzně, jak je uvedeno v nápisu.

---

¹⁷⁴ Srov. DOUŠA, Jaroslav a kol. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2004, s. 115-116.

¹⁷⁵ Viz obrazová příloha, obrázek 10, s. 60.

¹⁷⁶ Viz obrazová příloha, obrázek 11, s. 60.

Koruna zvonu je šestiramenná, zdobená maskami. Pod čepcem je ve dvojlínkách pás s figurálním motivem – střelec s puškou na rameni, postava s blíže neidentifikovatelným opeřencem a akantovými rozvilinami. Pod tím je v linkách hladký pás a pod ním ornamenty s motivem andílků, zvonu a děl v akantových rozvilinách.

Plášť pokrývají nápisy a reliéfy světců. Na jedné straně je reliéf sv. Jana Nepomuckého s křížem a palmovou ratolestí v rukách, stojícího na oblaku. U jeho nohou jsou po každé straně ornamenty s figurálními motivy, pravděpodobně výjevy ze života světce.

Naproti je reliéf žehnajícího sv. Vojtěcha s biskupskou berlou, stojícího na oblaku. U nohou má také ornamenty s figurálními motivy, bohužel nezřetelné.

Na další straně je sedmiřádkový český nápis o funkci zvonu a jeho zasvěcení:

1. Jestli truchlím nebo já sám
2. vždycky slávu Boží hlásám
3. Weleben buď Hospodin!
4. Swatý Jene z Nepomuku
5. přijmi chválu mého zwuku!
6. Též Wojtěcha swatého
7. Ctím zněním hlasu swého.

Naproti je další sedmiřádkový nápis, uvádějící důvod odlití nového zvonu, jehož předchůdce byl podle nápisu zničen požárem roku 1835:

1. Zwon tento shotowen byl z odkazu
2. weleb. P. děk. Wac. Woráčka r. 1775
3. od Jak. Wilíma Saitze w Plzni a po
4. zkáze, jež r. 1835 ohněm trpěl, opět
5. přelit nákladem záduší r. 1848 od
6. Waczlawa Pernerera w Plzni, dané
7. konštitucí roku 1ho.

Nad věncem je soustava linek a na věnci dvě linky. Zvon utrpěl v 1. či 2. světové válce několik průstřelů (dva na straně u sv. Vojtěcha, jeden u sv. Jana Nepomuckého).

5. SVĚTCI A SVĚTICE, OBJEVUJÍCÍ SE NA ZVONECH

Panna Maria – v křesťanství i v islámu matka Ježíše Krista, v katolické církvi uctívána jako matka křesťanů, zasnoubená s tesařem Josefem.¹⁷⁷ Nejčastěji zobrazována jako Matka s malým Ježíškem v náruči nebo na klíně. Někdy stojí na zeměkouli (obtočené hadem), nebo na srpku měsíce, kolem hlavy má dvanáct hvězd – Immaculata (Neposkvrněná). Vyobrazována také stojící na oblaku (někdy neseném anděly), s korunou na hlavě a žezlem v ruce – Assumpta (Nanebevzatá). Další zobrazení může být Panna Maria Bolestná s mečem, nebo sedmi meči v srdci, Pieta – s Kristovým tělem v náruči, Zvěstování andělem, Panna Maria pod křížem, Korunování Panny Marie.¹⁷⁸

Ježíš Kristus – nejčastěji se objevuje krucifix – kříž s Kristovým tělem. Ze života Ježíše Krista je nejčastěji zobrazována Kalvárie – Kristus na kříži, po jehož stranách stojí Panna Maria a Jan Evangelista, někdy je zobrazena Marie Magdaléna, kříž objímající, dále Pieta – Panna Maria s Kristovým tělem v náruči. Na zvonech se lze také setkat s Klaněním tří králů, Křtem Krista v Jordáně a Kristovým zmrtvýchvstáním.

Sv. Josef – pěstoun Páně, patron církve a spolupatron české země, patron umírajících. Objevuje se s Ježíškem v náruči a lilií v ruce, případně v zobrazení sv. Rodiny (Panna Maria, Ježíšek a sv. Josef). Jeho dalšími atributy je tesařské nářadí (sekera, pila, úhelník), případně rozkvetlá hůl. Podle apokryfů byl tímto způsobem vyvolen za Mariina muže.¹⁷⁹

Sv. Petr - Šimon, později zvaný Petr, původně rybář z Galileje. Stal se nejvěrnějším učedníkem Ježíše Krista. Byl svědkem mnoha jeho činů a zázraků. Jeho Ježíš vyvolil, aby se stal prvním z apoštolů. Tehdy mu dal jméno Petr, které znamená skála, neboť on měl být skálou, na níž bude zbudována stavba Kristovy církve. Když byli za císaře Nera křesťané postaveni mimo zákon, byl Petr v Římě zajat a zanedlouho poté odsouzen k smrti ukřižováním. Většinou je vyobrazen jako starší muž s vousy a začínající pleš, v ruce má klíče od země a nebe, někdy trojitý papežský kříž, občas i tiáru. Dalšími Petrovými atributy jsou zejména kniha, kohout (připomíná, že zapřel Krista), ryba (původní povolání) a hůl.¹⁸⁰

¹⁷⁷ FLORENTOVÁ, Helena a KOPECKÝ, Vladimír. *Evropští světci v umění a legendách*. Praha: Granit, 2004, s. 8-10.

¹⁷⁸ REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1991, s. 42.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 34.

¹⁸⁰ FLORENTOVÁ, Helena a KOPECKÝ, Vladimír. *Evropští světci v umění a legendách*, s. 34.

Sv. Pavel - Saul, neboli Šavel, později Pavel, byl synem zámožného Žida z Tarsu. Po studiích se přiklonil k farizejům a horlivě pronásledoval křesťany. Na cestě do Damašku se setkal s Ježíšem a po vyléčení ze slepoty, způsobené tímto setkáním, přijal křest. Od té doby byl pro změnu horlivým hlasatelem křesťanské víry. Roku 66 vypuklo v Palestině povstání proti Římanům a díky vyostření pronásledování křesťanů byl Pavel společně s Petrem zajat, uvězněn a nakonec sťat. Svatý Pavel je nejčastěji zobrazován jako vousatý muž s mečem a knihou v rukách. Časté je i jeho vyobrazení jako kazatele a jeho mučednická smrt.¹⁸¹

Sv. Václav - patron české země. Zobrazován je jako kníže ve zbroji se štítem s orlicí a mečem, nebo s praporem taktéž s orlicí. Od 17. století se vyobrazuje také jako jezdec na koni. Velmi bohaté jsou výjevy z legendy. Svatý Václav v nich lisuje hrozny na mešní víno, žne obilí, mele mouku a peče hostie, osvobozuje vězně, kácí šibenice atd. Velmi oblíbená byla scéna jeho zavraždění ve Staré Boleslavi u kostelních vrat.¹⁸² Sv. Václav se stal symbolem české státnosti.

Sv. Jiří – tribun římského vojska. Nejčastěji je zobrazován jako rytíř na koni, při svém zápase s drakem, ve skupinách světců se někdy objevuje jen jako rytíř s bílou korouhví, na níž je červený kříž. Sv. Jiří je patronem Anglie, rytířstva a četných evropských měst.¹⁸³ V Čechách je např. patronem města Jiřetín pod Jedlovou.

Sv. Ludmila – mučednice 9. a počátku 10. století, česká patronka, manželka prvního křesťanského knížete Bořivoje, babička sv. Václava. Roku 921 byla zavražděna na příkaz matky sv. Václava, Drahomíry, na svém sídle Tetíně. Zobrazována je jako starší žena se stočeným závojem či šálem kolem krku, případně s provazem, který drží v ruce.¹⁸⁴

Sv. Vojtěch – syn mocného vévody Slavníka, druhý pražský biskup. Roku 993 založil v Břevnově první benediktinský klášter v Čechách. Po vyvraždění Slavníkovců odešel z Čech a vydal se na misie do Pruska, kde ho však čekala jen mučednická smrt. Atributy sv. Vojtěcha jsou veslo, kopí (někdy sedm kopí) nebo halapartna. Vzácněji mívá váhy, symbol spravedlnosti, nebo drží staroboleslavské paladium. V Čechách se nejčastěji

---

¹⁸¹ Tamtéž, s. 35.

¹⁸² Tamtéž, s. 114.

¹⁸³ Tamtéž, s. 46-47.

¹⁸⁴ REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*, s. 40.

objevuje jen jako biskup, tedy bez dalších atributů,¹⁸⁵ což způsobuje, že může být zaměněn se sv. Prokopem.

Sv. Prokop – zeman z Chotouně. Vstoupil do kláštera v Břevnově, ale po krátké době se usadil jako poustevník v řídce obydlené krajině u řeky Sázavy. Zanedlouho měl spoustu učedníků, kteří chtěli žít stejným způsobem jako Prokop, a tak kolem poustevny vznikla mnišská osada, z níž vyrostl sázavský klášter. Opat Prokop, je zobrazován jako mnich s berlou a křížem nebo důtkami. U nohou mívá laň. Později má na hlavě mitru a u nohou d'ábla na řetězu.¹⁸⁶ Bez atributů jej lze snadno zaměnit za sv. Vojtěcha.

Sv. Jakub Starší - starší bratr Jana Evangelisty a syn Zebedea. Stal se spolu s bratrem jedním z prvních učedníků Ježíše Krista. Podle Písma byl svědkem mnoha Ježíšových činů a zázraků, byl účasten zjevení na hoře Tábor a byl s Ježíšem v Getsemanské zahradě před jeho zatčením. Po seslání Ducha svatého hlásal Jakub evangelium v Judeji a v Samaří. Obrátil na víru mnoho pohanů, mezi nimi i čaroděje Hermogena, což se mu stalo osudným. Byl zatčen a předveden před krále Heroda, který nařídil, aby Jakuba s'ali. Jeho tělo bylo anděly přeneseno do španělské Galicie, kde je pohřben v místě dnes nazývaném Santiago de Compostella. Stal se zemským patronem Španělska a bývá zobrazován s mečem v ruce. Od 13. století je často vyobrazen jako poutník s holí, čutorou a mošnou a s mušlí na klobouku, což patrně souvisí s obyčejem putovat k jeho hrobu do Compostelly.¹⁸⁷

Sv. Barbora – legendární mučednice 3. století, velmi uctívaná světice ve středověku, kdy byla zařazena mezi 14 svatých pomocníků. O jejím životě a smrti nejsou však žádné historické doklady. Podle legendy pocházela z Nikomedie, kde byla svým otcem uvězněna ve věži. Když přiznala, že je křesťankou, odsoudili ji k smrti a její vlastní otec, pohan, ji s'ál.¹⁸⁸ Atributy svaté Barbory jsou nejčastěji věž s třemi okny a kalich s hostií. Byla vzývána jako ochránkyně před náhlou smrtí, proto je i patronkou horníků a střelců. Někdy mívá u nohou dělové hlavně nebo postavu horníka s kahanem. Ze životopisných scén se nejčastěji zobrazuje její stětí a vyzrazení jejího úkrytu v horách.¹⁸⁹

Sv. Vavřinec – mučedník 3. století, římský jáhen. Rozdal chudým církevní jmění, aby je zachránil před chamtivostí císaře Valeriana. Na jeho rozkaz byl za trest umučen

---

¹⁸⁵ FLORENTOVÁ, Helena a KOPECKÝ, Vladimír. *Evropští světci v umění a legendách*, s. 115.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 116.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 37.

¹⁸⁸ REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*, s. 12.

¹⁸⁹ FLORENTOVÁ, Helena a KOPECKÝ, Vladimír. *Evropští světci v umění a legendách*, s. 48.

na rozžhaveném rožni.¹⁹⁰ Sv. Vavřinec je jedním z nejvíce uctívaných křesťanských světců. Bývá oblečen v dalmatice a v ruce nebo u nohou má nástroj svého umučení, kterým je rošt. Někdy může mít v ruce měšec nebo kadidelnici. Často bývá zobrazována scéna jeho mučení. Je vzýván jako ochránce před požáry a patron všech řemesel, pracujících s ohněm.¹⁹¹

Sv. Jan Nepomucký byl synem Velflina z Pomuku a stal se veřejným notářem při pražském arcibiskupství. Studoval církevní právo. Roku 1389 jej arcibiskup Jan z Jenštejna jmenoval generálním vikářem. Díky sporu krále Václava IV. s arcibiskupem byl společně s ostatními Jenštejnovými úředníky zajat a po krutém mučení svržen do Vltavy. Stal se spolupatronem české země a salcburské diecéze, patronem mlynářů, vorařů, lodníků a zповědníků. Je zobrazován jako kanovník s biretem, křížem a palmovou ratolestí v ruce. Kolem hlavy mu září pět hvězd. Dalšími atributy jsou jazyk a ryba – symboly mlčenlivosti.¹⁹²

Sv. Florián – římský voják, narozený v dnešním Rakousku. Stal se velmi oblíbeným a zejména lidovým světce jako ochránce před požáry (v mládí prý zachránil svojí modlitbou hořící dům). Bývá zobrazován jako rytíř nebo římský voják, hasící vědrem hořící dům.¹⁹³

---

¹⁹⁰ REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*, s. 54.

¹⁹¹ FLORENTOVÁ, Helena a KOPECKÝ, Vladimír. *Evropští světci v umění a legendách*, s. 55.

¹⁹² Tamtéž, s. 116.

¹⁹³ REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*, s. 22.

6. ZÁVĚR

Cílem předkládané bakalářské práce bylo představit zvonařskou tvorbu na českém území v období od 15. do 19. století se zaměřením na díla s českými nápisy a jejich ornamentální výzdobu. V 15. století byla výzdoba velice jednoduchá a pro zvonaře se důležitějším stal výsledný tón zvonu. Z pohledu nápisů se často jednalo pouze o jeden, maximálně dva nápisové řádky, umístěné v horní části pláště, pod čepcem. Nápisy byly stručné a týkaly se roku ulití zvonu, autorského označení, zasvěcení zvonu, mohlo se jednat o úryvek modlitby či jména čtyř evangelistů a tří mudrců/králů. Čeština byla na zvonech na území Čech používána až v období gotiky, a to v 15. století. Podle badatelů se tak stalo díky Husovým aktivitám, které byly rozhodující pro rozšíření češtiny do domácí literatury. Kromě nápisové výzdoby se na zvonech objevují reliéfy svatých, jednoduché linky, později ornamentální pásy.

V 16. století nastal rozkvět zvonařství a období je nazýváno v tomto oboru „zlatou dobou“. Zvonaři této doby vypracovali zvonařské techniky k velké dokonalosti a dokázali s výtvarnou výzdobou více experimentovat. Přestože i nadále zůstával nejdůležitější hlavně akustický obraz díla, výzdoba byla mnohdy nedílnou součástí zvonu. Záleželo také na přání zadavatele výroby zvonu. Mistři uváděli na svých dílech např. četná jména přispěvatelů či objednatelů, vytvářeli legendy o šlechtických rodech, které nechaly zvon odlít, uváděli rozsáhlé citáty z Nového zákona apod. Nápisy jsou umístěny buď volně v rádcích na plášti, nebo jsou v ozdobných rámečcích. Na plášti se také objevilo více reliéfů: svatí, rodové erby, městské znaky, figurální pásy s antickými či biblickými motivy, listové a květinové pásy, renesanční arkády, akantové rozviliny atd. Čeština v té době převládala nad latinou.

Jak je v práci uvedeno, v 17. století došlo v důsledku třicetileté války a Rekatolizačního patentu z roku 1627 k odlivu českých zvonařských rodin do emigrace, mnoho kovolijeckých dílen zaniklo také díky vymření zvonařských rodů. Do českých zemí tehdy přišli zvonaři ze zahraničí, převážně němečtí nebo francouzští, a v Čechách někteří z nich zůstali natrvalo. Tím se však vytratila česká tradice a zvláště výtvarná výzdoba zvonů je od té doby značně ovlivněna uměním zahraničních dílen. Čeština byla stále více nahrazována němčinou, vrátila se latina. V 18. století se díky změně uměleckého stylu začal klást větší důraz na výtvarnou stránku, což značně poškozovalo stránku akustickou. Výsledný tón zvonu přestal být v té době zásadně důležitý. Mnoho zvonů z tohoto období bylo doslova přezdobeno, jednotlivé reliéfy se v podstatě slévaly

do sebe. Ozdobená nebyla už jen horní část zvonu, ale téměř celý korpus včetně citlivých míst na těle zvonu, kterým se středověcí mistři úzkostlivě vyhýbali, aby nepoškodili výsledný hlas zvonu. Na českém území i nadále pokračovali zahraniční zvonáři. Český jazyk se na zvonech objevoval ještě méně, nápisy jsou spíše latinské a německé. Devatenácté století mělo tendenci vracet se k původní jednodušší výzdobě. Reliéfy jsou od sebe opět oddělené a tvoří jednodušší vrstvu. Zvony tak působí přirozeněji.

V důsledku rekvizic 1. a 2. světové války se z mladších období nezachovalo příliš mnoho kampanologických památek, neboť při odebrání zvonů byla zabavována v první řadě mladší díla, a tak je možno najít z 19. století z velké části pouze malé umíráčky či sanktusníky. Přes tento radikální přístup se však zachovalo i mnoho velkých zvonů, které byly uznány za hodnotné památky a díky tomu rekvizice přečkaly.

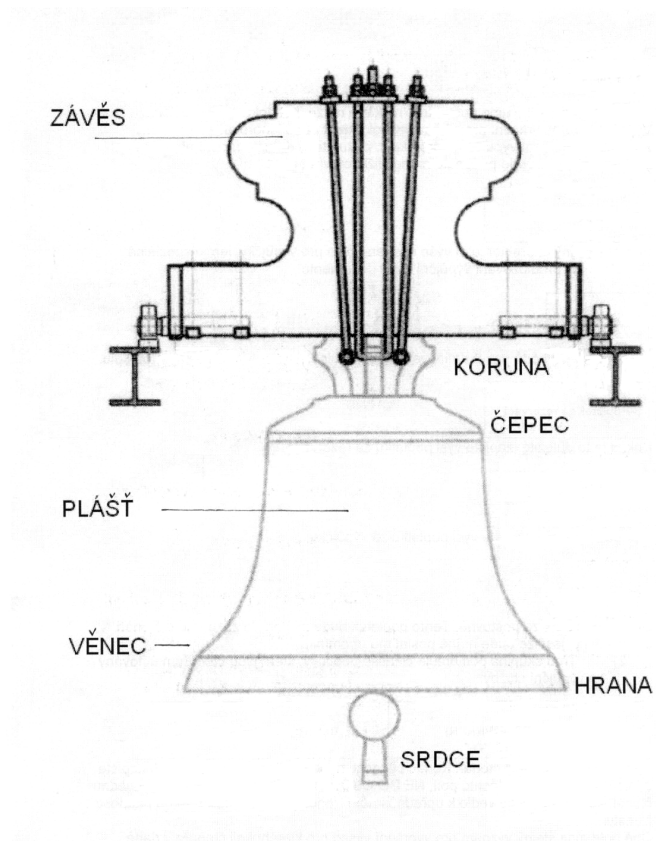
Na skutečnosti, že se mnoho historicky a umělecky cenných zvonů nedochovalo, nemají vinu pouze rekvizice, ale také to, že se v dřívějších dobách poškozené zvony místo složitých a nákladných oprav jednoduše přelévaly na nové. Až 20. století začalo klást důraz na nutnost historické zvony chránit, přelévání zabraňovat a zachovávat původní díla právě pro jejich cennost.

Poslední kapitola práce se zabývá představením svatých, kteří se na zvonech objevují. Ze světců a světic, které zvonářští mistři užívali, se nejčastěji objevuje Panna Maria v různých podobách: s Jezulátkem, později Panna Maria Královna, či Panna Maria Bolestná. Ze světců jsou to sv. Petr a Pavel, sv. Jiří, sv. Václav, sv. Prokop, po prohlášení Jana Nepomuckého za svatého v roce 1729, ale již dříve, se hojně objevuje i tento světec; ze světic lze najít sv. Barboru a sv. Ludmilu.

Z práce vyplývá, že zvony si zaslouží velkou pozornost, neboť se jedná o historicky i umělecky významná díla, vypovídající o zručnosti českých i ostatních mistrů. Z toho důvodu by také měla mít odpovídající péči, aby byla zachována pro budoucí generace.

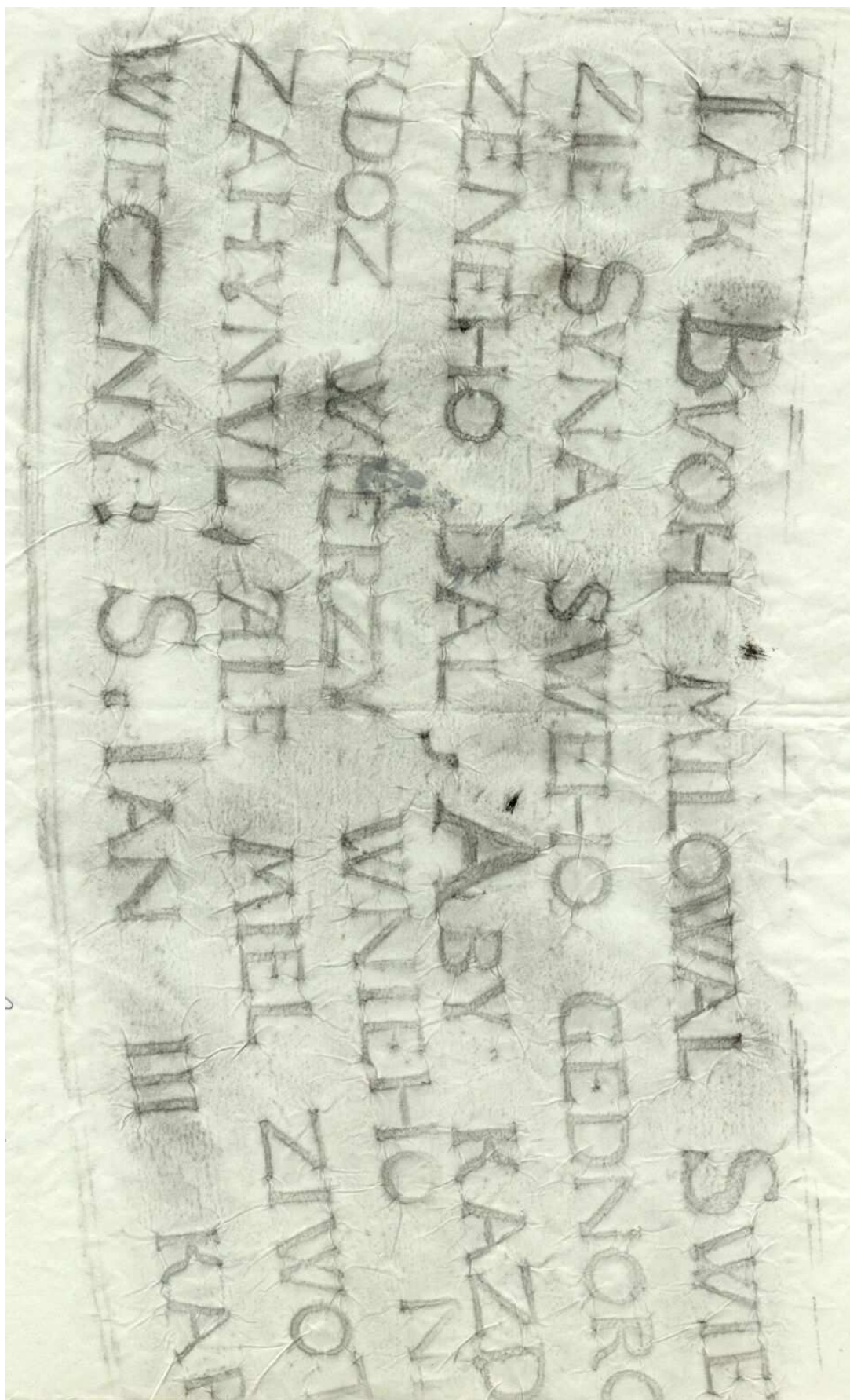
7. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obrázek 1 - Popis zvonu

Obrázek 2 – Část nápisu a reliéf sv. Pavla ze zvonu Jana Konváře v Mladé Vožici

Obrázek 3 - Nápis na zvonu Brikiého z Cinperka na zvonu sv. Pavel v Jirnech

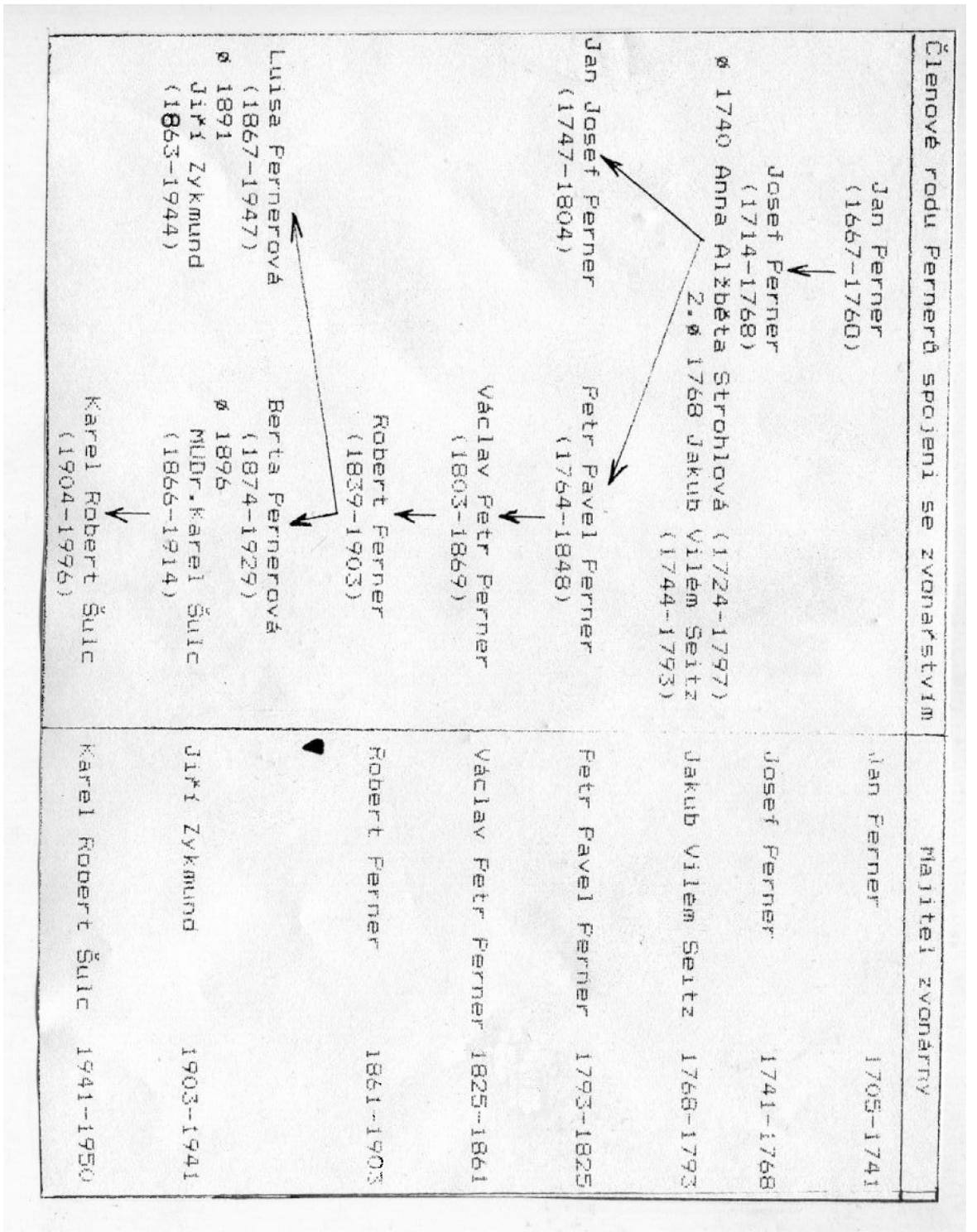

Obrázek 4 – Zvony Brikcího z Cinperka v Pálečku

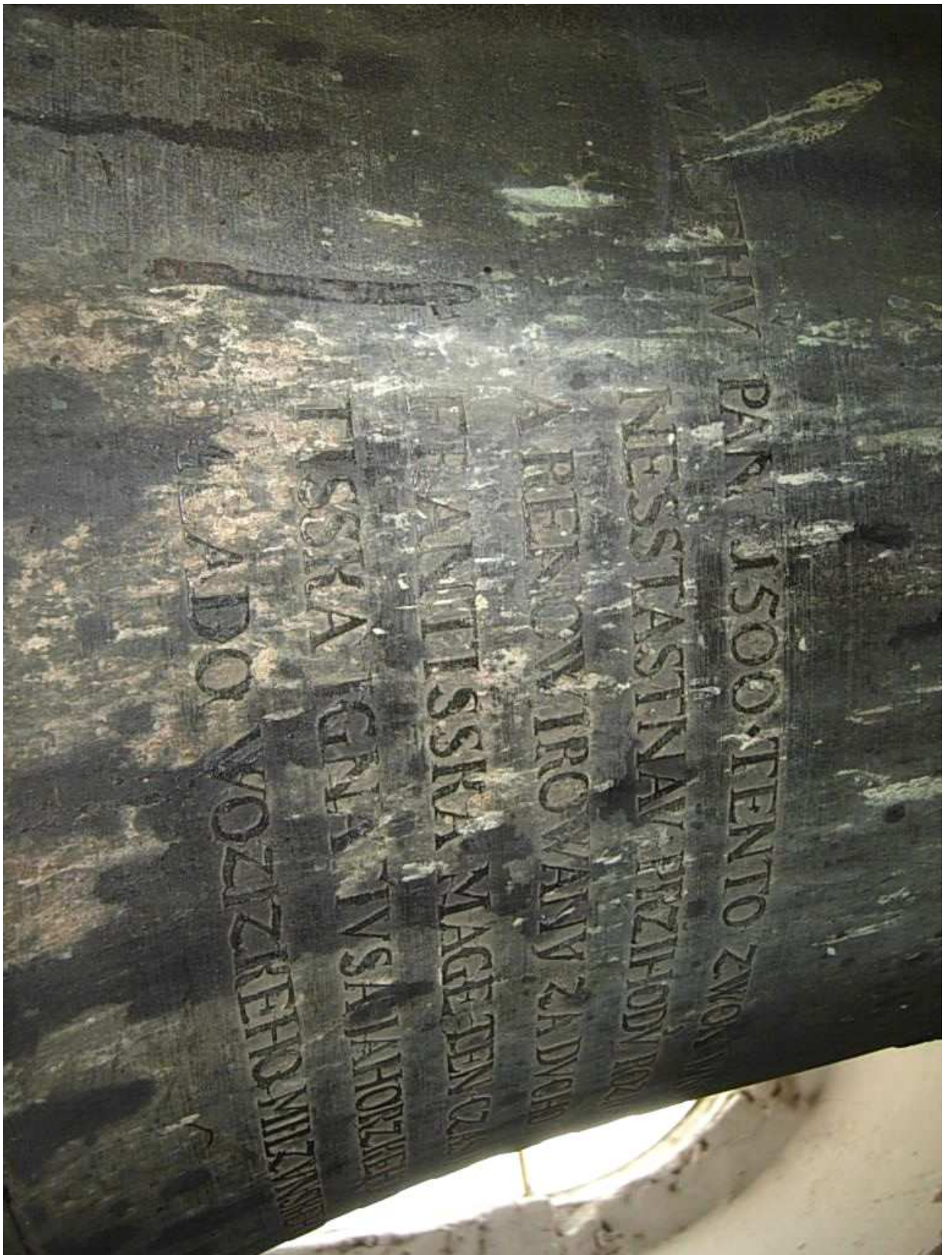

Obrázek 5 - Sv. Vavřinec na zvonu Štefana Pricqueye v Čížové

Obrázek 6 – Posloupnost zvonářství rodu Pernerů

Obrázek 7 – Část nápisu na zvonu Antonína Schönfelda v Janově u Mladé Vožice

Obrázek 8 – Zvonařská značka Johanna Adalberta Pernerera na zvonu v Kardašově Řečici

Obrázek 9 – Zvonařská značka Petra Pavla Pernerera na zvonu v Přešticích

Obrázek 10 – Reliéf sv. Prokopa na zvonu sv. Prokop od Václava Pernera z roku 1835 v Plzni

Obrázek 11 – Část nápisu na zvonu sv. Prokop od Václava Pernera z roku 1835 v Plzni

8. SEZNAM LITERATURY

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

BAREŠ, František. *Zvonaři a konváři mladoboleslavští.* V Praze, F. Bareš, 1894.

DOUBEK, Eduard. *Na Sázavě.* Havlíčkův Brod: Krajské nakladatelství, 1960.

DOUŠA, Jaroslav a kol. *Dějiny Plzně v datech: od prvních stop osídlení až po současnost.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7.

FLODR, Miroslav. *Technologie středověkého zvonařství.* Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1983.

FLODR, Miroslav. *Nápisy na středověkých zvonech.* In: Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university, Řada historická (C), 20/1973. Brno: Filosofická fakulta brněnské university, 1973.

FLORENTOVÁ, Helena a KOPECKÝ, Vladimír. *Evropští světci v umění a legendách.* Praha: Granit, 2004. ISBN 80-7296-038-5.

HEJNIC, Josef. *Nápisy na českých zvonech ve 14. až 16. století.* *Časopis Národního muzea, oddíl věd společenských*, 129, 1960, č. 1.

HUČKA, Jan. *Zvonařské dílny rodu Pernerů v Plzni.* *Rozpravy Národního technického muzea v Praze*, 181, Z dějin hutnictví 33. Praha: Národní technické muzeum, 2003.

CHVÁTAL, Tomáš a KRČMÁŘ, Luděk. *Obrazy z dějin českého zvonařství,* Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2006. ISBN 80-86125-76-9.

CHVÁTAL, Tomáš. *Příběhy o skrytém umění* Praha, 2007. Disertační práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta.

CHVÁTAL, Tomáš. *Tomáš z Litoměřic: pozdněgotický zvonař a konvář.* Praha, 2003. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění.

JANŽURA, Petr a PŘIBYL, Vladimír. *Zvonice a zvony na Slánsku.* [Slaný]: Přemyslovské střední Čechy, 2009.

JUNGWIRTH, Augustin. *Die Glockengiesser von Böhmen und Mähren.* Salzburg: Stift Michaelbeuern, 1940.

KAMARÝT, Jan. *Kolínské zvony.* Kolín: vl. nákl., 1995.

KONEČNÝ, Stanislav. *Zvony v Poličce a na Poličsku*. Polička: Městské muzeum a galerie Polička, 1999.

KYBALOVÁ, Ludmila, LUNGA, Radek a VÁCHA, Petr. *Pražské zvony*. Praha: Rybka, 2005. ISBN 80-86182-95-9.

LUNGA, Radek a SOLAŘ, Jaroslav. *Kostelní věže a zvonice*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-1236-9.

MANOUŠEK, Petr Rudolf. *Zvonařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1294-6.

MAREŠ, Jan, ed. Dům se zvonem stojí v Kněžské ulici: Co se kdy dobrého či zlého přihodilo člověku, učinili lidé. Nenajdeš cti bez odpuštění. *Česko-bavorské Výhledy*, 1993, 4(23), s. 3.

MLČÁK, Leoš. *Zvony na Šumpersku a Jesenicku*. Olomouc: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Olomouci, 2004.

MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě podle starých pramenů a dávných ne vždy věrných svědectví*. Praha: Horizont, 1993. ISBN 80-7012-070-3.

MYSLIVEČEK, Milan. *Erbovník 2 aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě podle starých pramenů a dávných ne vždy věrných svědectví*. Praha: Horizont, 1997. ISBN 80-7012-091-6.

NOVÁK, Josef. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století, XIV. politický okres Jindřicho-Hradecký*. V Praze: Nákladem Archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901.

Nový zákon Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista: text kralický z roku 1613 podle původního textu opravený. [S.l.]: Biblické dílo, 1977.

PLETZER, Karel. Českobudějovičtí zvonaři do 2. poloviny 18. století. *Jihočeský sborník historický* 1977, č. 1-4.

PROCHÁZKA, Jakub. *Zvony a věže kostelní v církvi katolické*. V Brně, Papežská knihtiskárna Benediktinů, 1883.

REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-045-1.

RYBIČKA, Antonín. *O českém zvonářství*. Praha: nákladem Král. české společnosti nauk, tiskem E. Grégra, 1885.

VELC, Ferdinand. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století, politický okres Slánský*. Nákladem Archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1904.

WINTER, Zikmund. Zvonaři čeští v XVI. věku. *Zlatá Praha*, roč. 25, 1908, č. 47.

WINTER, Zikmund. Zvonaři čeští v XVI. věku. *Zlatá Praha*, roč. 25, 1908, č. 49.

WINTER, Zikmund. Zvonaři čeští v XVI. věku. *Zlatá Praha*, roč. 25, 1908, č. 50.

WIRTH, Zdeněk. *Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. století, XXVI. politický okres Kladenský*. V Praze: Nákladem Archeologické komise při České akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1907.

Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze: J. Otto, 1895-1906.

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902555-2-3 (soubor)

9. RESUMÉ

The thesis deals with bell decorations in the period between the 15th and the 19th centuries and mainly focuses on Czech inscriptions. Bell ornamentation was changing as the bell founding developed in the course of this time. At the beginning of Czech bell founding the main emphasis was put on the acoustics and ornamentation was marginal. When the craft techniques advanced in the 16th century, masters started to experiment concerning the ornamentation much more. As the work suggests, the inscriptions were simple but had more information value. Besides the year of production, author's name, home parish, consecration and so on, the bells bore extensive inscriptions, e.g. Bible quotes and lists of donators. Czech language started to appear in the texts by the 15th century, more extensively in the 16th century. Later due to the decline of Czech bell founding there was an influx of foreign bell makers and Latin and German became more common again. The used sources reveal a fact that in the baroque period, the bell acoustics became less important and the baroque bells were decorated all over their corpuses regardless the influence on the final voice. The 19th century returned back to a simple ornamentation. Due to the WWI and WWII requisitions Czech lands lost many valuable bells. Lots of older and damaged bells disappeared since they were recast into new ones. Despite these heavy losses, however, the thesis concludes that in Czech lands still can be found very precious works from various periods of time, and many with Czech inscriptions.